

RAPPORT

BEGROTING OMGEVING & NATUUR, ENERGIE EN
KLIMAAT

Rapport van de Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen, Wetstraat 34-36, 1040 Brussel

W www.serv.be – T +32 2 209 01 11 – E info@serv.be

Begroting Omgeving & Natuur, Energie en Klimaat

Disclaimer:

Dit achtergronddocument werd opgemaakt door het SERV-secretariaat ter ondersteuning van het sociaal-economisch overleg en de beleidsadviesing door de sociale partners in de SERV. De bevindingen, interpretaties en conclusies in dit achtergronddocument vallen volledig onder de verantwoordelijkheid van het SERV-secretariaat en kunnen op geen enkele wijze toegeschreven worden aan de raad, een organisatie vertegenwoordigd in de raad of een lid van de raad.

Bij gebruik van gegevens en informatie uit dit rapport wordt een correcte bronvermelding op prijs gesteld.

Kennisname raad   2 mei 2022

Contactpersoon   Annick Lamote   alamote@serv.be

Inhoud

Krachtlijnen	4
Rapport	6
1. Inleiding	6
2. Situering binnen Vlaamse administratie	8
3. Begroting Omgeving & Natuur	9
3.1 Budgettaire stromen	9
3.2 Nadere analyse volgens ESR-typologie	19
4. Begroting Energie en Klimaat	22
4.1 Budgettaire stromen	22
4.2 Nadere analyse volgens ESR-typologie	27
5. COVID-19	28
5.1 Tegemoetkoming water- en energiefactuur	28
5.2 Relanceplan Vlaamse Veerkracht	28
6. Vlaamse Brede Heroverweging	30
6.1 Becijferde voorstellen	31
6.2 Potentievolle onderzoeklijnen	33
Referentielijst	37
Afkortingenlijst	38
Lijst met figuren en tabellen	40
Bijlagen	42
1. Begrotingscijfers	42
2. Vlaamse Veerkracht	54

Krachtlijnen

926 miljoen euro voor Omgeving & Natuur

In 2022 besteedt Vlaanderen 926 miljoen euro aan het beleidsveld Omgeving & Natuur. Dit is 1,7% van de totale uitgaven.

Drie vierde van deze uitgaven worden gefinancierd met algemene middelen en één vierde met eigen ontvangsten, voornamelijk milieuheffingen.

128 miljoen euro (14%) gaat naar apparaatskosten voor het departement Omgeving, het Agentschap Natuur en Bos, het Instituut voor Natuur en Bosonderzoek, de Minaraad en de SARO. De rest gaat naar de *inhoudelijke structurelementen*, de zogenaamde ISE's.

364 miljoen euro (39%) gaat naar waterbeleid, voornamelijk de financiering van rioleringen en zuiveringsinfrastructuur. De ISE's Ruimte & Milieu en Natuur & Biodiversiteit zijn goed voor elk 16% en Afval & Materialen voor 6% en Bodem & Ondergrond voor 5%.

Volgens het Europees Stelsel van Rekeningen, de ESR-terminologie, gaat 267 miljoen euro (29%) naar lonen en sociale lasten en 128 miljoen euro (14%) naar werkingskosten. De inkomensoverdrachten bedragen 180 miljoen euro (20%), waarvan 110 miljoen euro naar drinkwaterbedrijven om het verschil tussen de bovengemeentelijke saneringsbijdrage en de Aquafinfactuur bij te passen. Het betreft dus een tegemoetkoming in de waterfactuur van gezinnen en bedrijven. 349 miljoen euro (38%) van de beleidskredieten gaat naar investeringen: eigen investeringen en investeringen die de Vlaamse overheid ondersteunt of mogelijk maakt, maar door derden worden gerealiseerd.

542 miljoen euro voor Energie en Klimaat

In 2022 besteedt Vlaanderen 542 miljoen aan Energie en Klimaat. Dit is 1 % van de totale uitgaven.

Het beleidsveld Klimaat wordt volledig gefinancierd met de opbrengsten van de veiling van emissierechten. De financiering van het beleidsveld Energie gebeurt deels met algemene middelen en deels met eigen middelen, voornamelijk de inkomsten van de Vlaamse energieheffing.

In ESR-terminologie gaat 15 miljoen euro (3%) naar lonen en sociale lasten en 61 miljoen euro (11%) naar werkingskosten. De inkomensoverdrachten

bedragen 279 miljoen euro (51%), waarvan 178 miljoen euro vergoedingen van de distributienetbeheerders in hoofdzaak voor de opkoop van certificaten. Het betreft een compensatie voor de doorrekening in de elektriciteitsfactuur van beleidskosten voor de steun aan hernieuwbare energie. 70 miljoen euro gaat naar indirecte “carbon leakage”, het betreft de compensatie van indirecte emissiekosten van bedrijven uit elektriciteitsintensieve sectoren.

187 miljoen euro (35%) van de beleidskredieten zijn kapitaaloverdrachten aan externen. Dit zijn investeringen die de Vlaamse overheid ondersteunt of mogelijk maakt, maar door derden worden gerealiseerd. Het betreft voornamelijk overdrachten in het kader van het klimaatbeleid, waarvan het gros gaat naar energetische renovaties in semi-publieke gebouwen.

1,2 miljard relancemiddelen

1,2 miljard (28%) van het relancebudget gaat naar Energie, Klimaat en Omgeving & Natuur. Het gros gaat naar renovatie van het gebouwenpatrimonium, goed voor 417 miljoen euro. Naar de *Blue Deal*, het actieplan van de Vlaamse regering tegen droogte en waterschaarste, gaat 343 miljoen. Het grootste deel van deze relancemiddelen komt uit het Europees Herstelfonds.

Vlaamse Brede Heroverweging – naar een doelmatiger beleid

In het kader van de Vlaamse Brede Heroverweging heeft een ambtelijke werkgroep van het beleidsdomein Omgeving in een verkennende oefening een aantal ‘becijferde maatregelen’ en ‘potentievolle onderzoekslijnen’ voorgesteld.

Voor **Omgeving & Natuur** resulteerde dit in een extra beleidsruimte van maximaal 213 miljoen euro. Het betreft zowel uitgavenbesparingen als inkomstenverhogingen. Een aantal van de concrete voorstellen zijn al geïntegreerd in de begroting 2022. De Vlaamse regering kondigde recent een *spending review* of uitgaventoetsing aan over “watergebruik en de organisatie van het waterlandschap”.

Voor **Energie en Klimaat** leert deze oefening dat maximaal 55 miljoen euro extra beleidsruimte zou kunnen vrijkomen. Het betreft vooral ingrepen die de energiefactuur zouden verhogen.

Rapport

1. Inleiding

Doelstelling

Dit rapport brengt de budgettaire stromen in kaart binnen de beleidsvelden Omgeving & Natuur, Energie en Klimaat. Het illustreert de prestatiebegroting waarin elke uitgave gekoppeld wordt aan een inhoudelijk structurelement.

Het rapport is te lezen als:

- aanvulling en verduidelijking van de beleids- en begrotingstoelichtingen. Aanvullend is de voorstelling van de cijfers volgens ESR-typologie en verduidelijkend is de schematische voorstelling van de geldstromen;
- achtergrond bij de verkennende oefeningen in het kader van de Vlaamse Brede Heroverweging.

De voorgestelde cijfers hebben betrekking op de **goedgekeurde begroting 2022**.

Stromen *buiten begroting* onder andere via de energie- en de waterfactuur vallen buiten de scope van dit rapport. De SERV heeft de intentie om die later in kaart te brengen.

Overzicht inhoud

Deel 2 situeert de beleidsvelden Omgeving & Natuur, Energie en Klimaat binnen het geheel van de Vlaamse administratie.

Deel 3 beschrijft de budgettaire stromen voor het beleidsveld Omgeving & Natuur. Het Mina-fonds dat een belangrijke draaischijf is binnen dit beleidsveld komt apart aan bod. Zowel uitgaven als inkomsten worden weergegeven. De uitgaven zijn opgesplitst per ISE en volgens ESR-typologie.

Deel 4 zoomt in op de budgettaire stromen van de beleidsvelden Energie en Klimaat. Ook hier komen de uitgaven en de inkomsten aan bod. De voornaamste inkomsten komen uit het Vlaams Klimaatfonds en het Energiefonds.

Deel 5 beschrijft de impact van COVID-19 op de begroting. Eerst komt de tegemoetkoming in de water- en energiefactuur aan bod en daarna de maatregelen in het kader van het relanceplan Vlaamse Veerkracht.

Deel 6 bevat een overzicht van de maatregelen en voorstellen uit de ambtelijke oefening in het kader van de Vlaamse Brede Heroverweging, die de doelmatigheid van het beleid centraal stelt.

Voorstellingswijze

De geldstromen zijn visueel voorgesteld aan de hand van **Sankeydiagrammen**, waarvan de dikte van de pijlen de omvang van de stromen illustreert.

De geldstromen in deze diagrammen zijn de beleidskredieten. In het begrotingsjargon zijn dit vastleggingskredieten (VAK), ze geven aan voor welk bedrag de Vlaamse Gemeenschap nieuwe verbintenissen kan aangaan in het betreffende begrotingsjaar.

De bijlagen bevatten gedetailleerde cijfergegevens. In de tekst wordt hiernaar verwezen via hyperlinks. De voetnoten bevatten waar relevant eerder technische toelichtingen en zijn niet essentieel bij het lezen van de tekst.

Bronnen

Als bron is het [klikmodel](#) van het departement Financiën & Begroting gebruikt. Dit is een interactieve tool die de begrotingscijfers voorstelt per beleidsdomein, per ISE, per minister, ... en dit zowel voor de ministeries als de *diensten voor afzonderlijk beheer* en de *te consolideren Vlaamse rechtspersonen*.

De nadere analyse van de cijfers volgens ESR-typologie is gebaseerd op data van de cel Begroting en Fiscaliteit van de SERV-studiedienst.

Andere bronnen zijn opgenomen in de referentielijst van het document.

2. Situering binnen Vlaamse administratie

Het Vlaams overheidsapparaat is onderverdeeld in tien beleidsdomeinen, waarvan Omgeving er één is. Het beleidsdomein Omgeving telt zes beleidsvelden waaronder Omgeving & Natuur, Energie en Klimaat, die beschreven worden in dit rapport. Figuur 1 stelt dit schematisch voor.

Voor de beleidsvelden Energie en Klimaat is er één op één relatie met een inhoudelijk structuurelement (ISE). Het beleidsveld Omgeving & Natuur omvat acht inhoudelijke structuurelementen.

Figuur 1: Omgeving & Natuur, Energie en Klimaat binnen de Vlaamse administratie

BELEIDSDOMEIN	BELEIDSVELD	ISE
Financiën & Begroting		
Economie, Wetenschap & Innovatie		
Onderwijs & Vorming		
Welzijn, Volksgezondheid & Gezin		
Cultuur, Sport, Jeugd en Media		
Werk & Sociale Economie		
Landbouw & Visserij		
Mobiliteit & Openbare Werken		
Omgeving	▶ Omgeving & Natuur	▶ Water
		▶ Ruimte & Milieu
		▶ Natuur & Biodiversiteit
		▶ Bodem & Ondergrond
		▶ Afval & Materialen
		▶ Thema-overschrijdend
		▶ Plattelandsbeleid
		▶ Lucht
	▶ Energie	▶ Energie
	▶ Klimaat	▶ Klimaat
	▶ Wonen	
	▶ Onroerend erfgoed	
	▶ Dierenwelzijn	
Kanselarij, Bestuur, Buitenlandse Zaken & Justitie		

3. Begroting Omgeving & Natuur

3.1 Budgettaire stromen

Omgeving & Natuur – ingewikkeld kluwen van budgettaire stromen

Het overheidsapparaat van het beleidsveld Omgeving & Natuur omvat drie instellingen:

- het departement Omgeving (dOMG)
- het Agentschap Natuur & Bos (ANB)
- het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO)

Daarnaast zijn er nog de te consolideren Vlaamse instellingen:

- de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM)
- de Vlaamse Landmaatschappij (VLM)
- de openbare Afvalstoffenmaatschappij (OVAM)

Deze instellingen spelen een centrale rol in de uitvoering van het beleid op het vlak van één over meerdere inhoudelijke structuurelementen (ISE).

Andere geconsolideerde Vlaamse instellingen zijn de Minaraad, de SARO, het eigen vermogen INBO, het Rubicon- en het Grondfonds. Er zijn ook twee Diensten voor afzonderlijk beheer (DAB), dit zijn het Minafonds en het Grondfonds.

Budgetmatig kenmerkt dit beleidsveld zich door heel wat interne stromen. Zo krijgen de VMM, VLM en OVAM werkingstoelagen van het dOMG. De DAB Minafonds is een belangrijke draaischijf waarlangs heel wat budgettaire stromen lopen.

Om dit kluwen van budgettaire stromen inzichtelijk te maken worden hierna drie sankeydiagrammen weergegeven en toegelicht. Het betreft:

- de budgettaire stromen Omgeving & Natuur (Figuur 2)
- de inkomsten en uitgaven van het Minafonds (Figuur 3)
- de beleidskredieten per ISE en volgens herkomst van de middelen (Figuur 4).

Budgettaire stromen Omgeving & Natuur

Figuur 2 focust op het overheidsapparaat Omgeving & Natuur en duidt de budgettaire stromen aan die vertrekken vanuit de drie overheidsinstellingen dOMG, ANB en INBO.

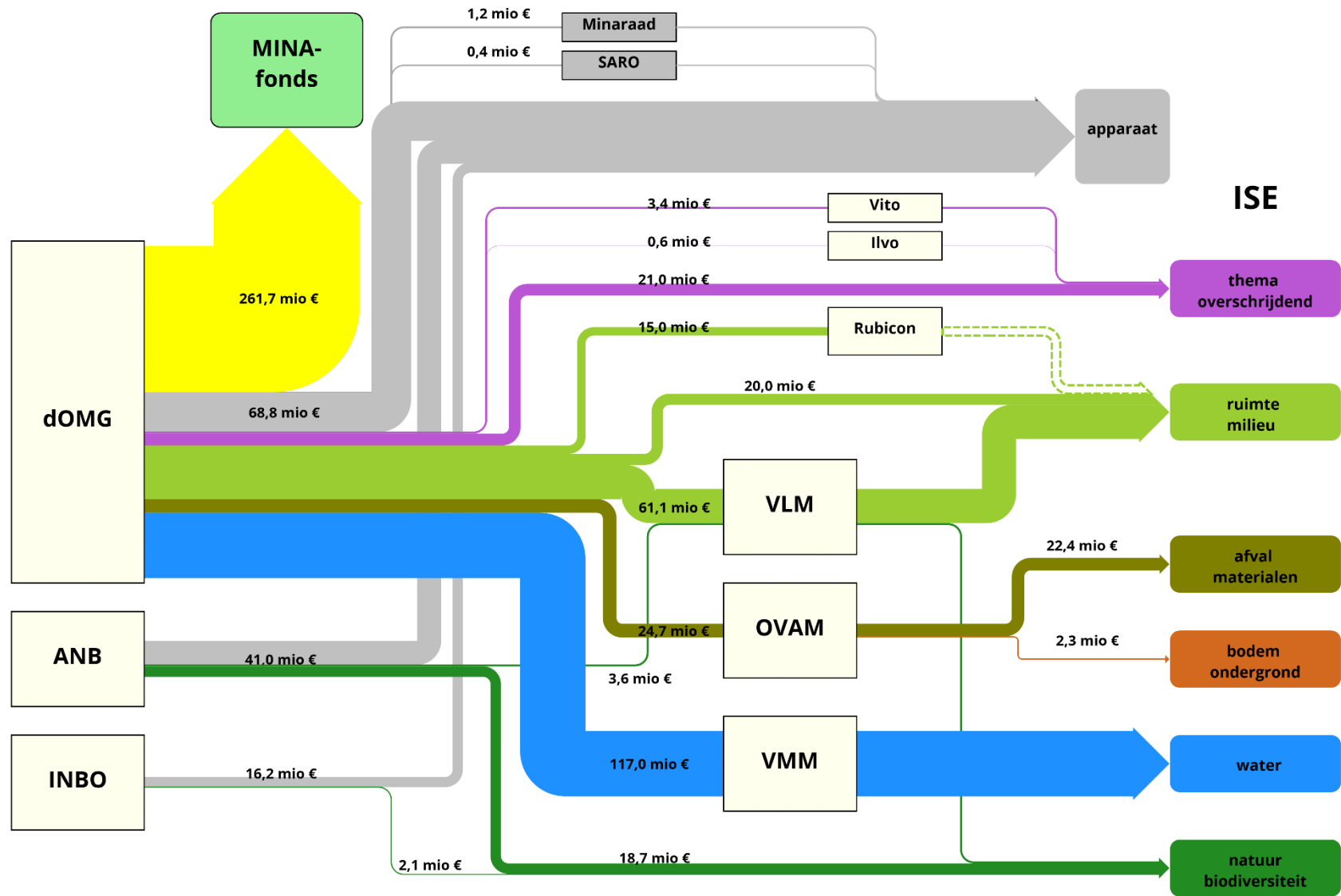
Naast acht ISE's zijn er ook **apparaatskosten** waarmee het functioneren van dit deel van de overheid wordt gefinancierd: lonen en werkingskosten, huur van gebouwen, ...

In totaal betreffen deze uitgaven zo'n 128 miljoen euro voor Omgeving & Natuur. Dit budget gaat voor 90 % naar lonen en sociale lasten van het ANB, het INBO en het dOMG, inclusief Mineraad en SARO¹.

---

¹ De SARO ontvangt ook een werkingsdotatie voor zijn werkzaamheden in het kader van het beleidsveld Onroerend Erfgoed.

Figuur 2: Budgettaire stromen Omgeving & Natuur - beleidskredieten 2022

ISE **thema-overschrijdend**, wordt voornamelijk rechtstreeks vanuit het dOMG gefinancierd. Het betreft beleidsuitgaven gericht op de uitbouw van een doeltreffend omgevingsbeleid en -instrumentarium waaronder handhaving, internationale beleidsuitgaven en het honoreren van internationale verdragen en samenwerkingsakkoorden en het ondersteunen van partners bij vergroening van economie en samenleving. Ook de referentietaken opgenomen door VITO (3,1 miljoen euro) en ILVO (600 000 euro) vallen onder het ISE thema-overschrijdend.

ISE **ruimte en milieu** wordt slechts gedeeltelijk rechtstreeks vanuit het dOMG gefinancierd (o.a. voor beleidsondersteunend onderzoek, de opmaak van het omgevingsbeleid, risicobeheer en bescherming van gezondheid, monitoring, het uitrollen van het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, het BRV-proces inclusief opmaak beleidskaders en de bouwshift). De grootste geldstroom binnen ISE ruimte en milieu verloopt via VLM ter financiering van algemene taken en specifieke taken op het vlak van ruilverkaveling, landinrichting, het decreet natuurbehoud, het Mestdecreet, het geïntegreerd plattelandsbeleid en het decreet Vlaamse Grondenbank.

ISE's **afval en materialen** en **bodem en ondergrond** worden opgenomen door OVAM, die daarvoor een werkings- en investeringstoelage ontvangt van het dOMG. Het grootste deel gaat naar het afval- en materialenbeleid². Slechts een beperkt deel gaat naar ISE bodem en ondergrond dat in hoofdzaak gefinancierd wordt vanuit het Minafonds. Voor bodem gaat het over subsidies voor erosiebestrijdingsmaatregelen, middelen voor de werking van de Databank Ondergrond Vlaanderen (DOV) en de Vlaamse geotheek.

ISE **water** wordt opgenomen door VMM, die hiervoor een werkings- en investeringstoelage ontvangt van het dOMG. VMM financiert hiermee in hoofdzaak volgende zaken: algemene taken, specifieke taken op het vlak van het operationeel beheer van watersystemen, integraal waterbeleid, uitbouw van meetnetten water, milieurapportering, economisch en ecologisch toezicht. VMM staat ook in voor monitoring van luchtkwaliteit en de uitbouw van luchtmeetnetten, maar de uitgaven daarvoor worden niet opgesplitst.

ISE **natuur en biodiversiteit** wordt opgenomen door het ANB, het INBO en de VLM. Het gaat in hoofdzaak om de onderzoeks- en werkingskredieten van INBO (2,1 miljoen euro), de werkingskosten en gerichte subsidies van ANB ter ondersteuning van de burger, lokale besturen en verenigingen (5,8 miljoen euro), de middelen beschikbaar binnen de Fondsen van ANB (10,9 miljoen euro waarvan 7,3 miljoen euro binnen het Bossencompensatiefonds) en 3,6 miljoen euro investeringsmiddelen voor VLM voor natuurinrichting. ISE natuur en biodiversiteit wordt in hoofdzaak via het Minafonds gefinancierd.

---

² Bij OVAM wordt geen opsplitsing gemaakt tussen ISE afval en materialen en bodem en ondergrond. De uitgaven worden toegewezen aan de grootste ISE namelijk afval en materialen. Een gelijkaardige aanpak gebeurt bij VMM waar de (beperkte) uitgaven voor ISE lucht worden toegewezen aan ISE water.

De ISE's **lucht** en **plattelandsbeleid** worden enkel gefinancierd vanuit het Minafonds en komen dus niet voor in Figuur 2, maar wel in Figuur 3.

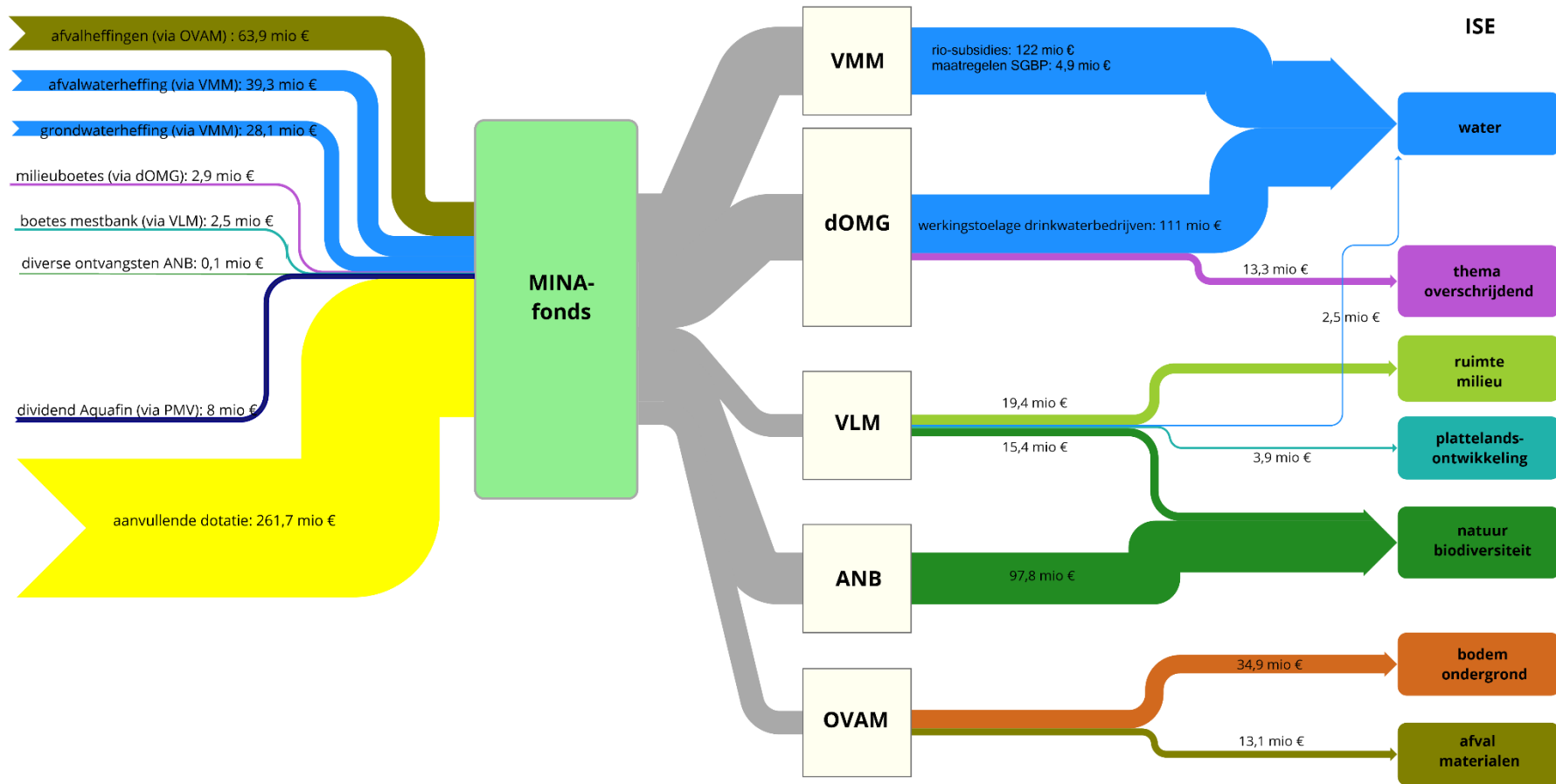
Minafonds als draaischijf voor Omgeving & Natuur

Figuur 3 illustreert de financiële stromen van het beleidsveld Omgeving & Natuur die via het Minafonds lopen.

Het Minafonds wordt gespijst met opbrengsten van milieuheffingen, meer bepaald de afvalheffingen (geïnd door OVAM) en de afvalwater- en grondwaterheffing (geïnd door VMM). Er zijn ook enkele kleinere ontvangstenposten zoals de opbrengst van milieuboetes en van boetes van de mestbank en diverse opbrengsten van het ANB. Via PMV wordt jaarlijks een dividend van Aquafin van 8 miljoen euro toegekend aan het Minafonds. Deze eigen ontvangsten van het Minafonds bedragen samen 145 miljoen euro.

Daarnaast ontvangt het Minafonds een aanvullende toelage uit algemene middelen van bijna 262 miljoen euro, zoals weergegeven in Figuur 2.

Figuur 3: Inkomsten en uitgaven DAB Minafonds – beleidskredieten 2022

Het grootste deel van de uitgaven van het Minafonds gaat naar ISE **water**. Enerzijds betreft het subsidiëring van investeringen in riolering (uitbreiding en optimalisatie), waarvoor 122 miljoen is vastgelegd alsook 5 miljoen euro voor de maatregelen van de stroomgebiedbeheerplannen. Deze subsidies worden door de VMM uitbetaald. Anderzijds is er de werkingstoelage aan de drinkwaterbedrijven om de waterfactuur sluitend te maken. Concreet betekent dit het bijpassen van het verschil tussen de opbrengst van de bovengemeentelijke saneringsbijdragen en de factuur van Aquafin (inclusief een inningsbijdrage voor de drinkwaterbedrijven). Deze werkingstoelage wordt vanuit het dOMG gefinancierd. Ook vanuit VLM is er een beperkte geldstroom naar ISE water, het betreft flankerende maatregelen in het kader van het mestactieplan, MAP6.

Via het dOMG wordt ook ISE **thema-overschrijdend** gefinancierd en dit betreft o.a. beleidsondersteunend onderzoek, monitoring groene economie, subsidiëring van milieu- en natuurverenigingen en gemeenten, investerings- en werkingskosten van kennis- en vormingscentra voor Natuur en Milieu, voor educatie voor duurzame ontwikkeling (MOS, Ecocampus, NME-programma) en projecten gerelateerd aan het internationale omgevingsbeleid.

ISE **ruimte en milieu** wordt vanuit VLM gefinancierd. Het betreft hoofdzakelijk vergoedingen voor landbouwers in het kader van de beheerovereenkomsten, de uitbetaling van kapitaal- en gebruikersschade en uitgaven in het kader van ruilverkavelingsprojecten en grondverwerving van buffergebieden.

ISE **plattelandsbeleid** wordt eveneens vanuit VLM gefinancierd, het betreft cofinanciering voor plattelandsprojecten en projectsubsidies in het kader van het geïntegreerd plattelandsbeleid.

ISE **natuur en biodiversiteit** wordt voornamelijk via ANB gefinancierd. Het betreft in hoofdzaak uitgaven op het vlak van biodiversiteitsbeleid, beleidsvoorbereiding en de aankoop, inrichting en beheer van het patrimonium van het ANB. Ook VLM financiert deze via aankoop van ruilgronden in het kader van de instandhoudingsdoelstellingen (IHD), aankoop van gronden en gebouwen in het kader van de programmatische aanpak stikstof (PAS) en grondverwerving voor bosuitbreiding.

Voor **afval en materialen** financiert OVAM uitgaven gericht op de uitvoering van het afvalstoffen- en materialenbeleid. Meer concreet gaat het over steun aan lokale overheden, subsidies aan erkende kringloopcentra, de verwerking van dierlijk afval, projecten en subsidies inzake circulaire economie en de governance van Vlaanderen Circulair.

OVAM is verantwoordelijk voor ISE **bodem en ondergrond**, het betreft in belangrijke mate de financiering van ambtshalve saneringen (via het bodembeschermingsfonds) en de sanering van waterbodems. Een beperkt bedrag gaat naar een subsidie aan Vlabotex, het bodemsaneringsfonds van de droogkuissector.

926 miljoen euro ESR-beleidskredieten voor Omgeving & Natuur

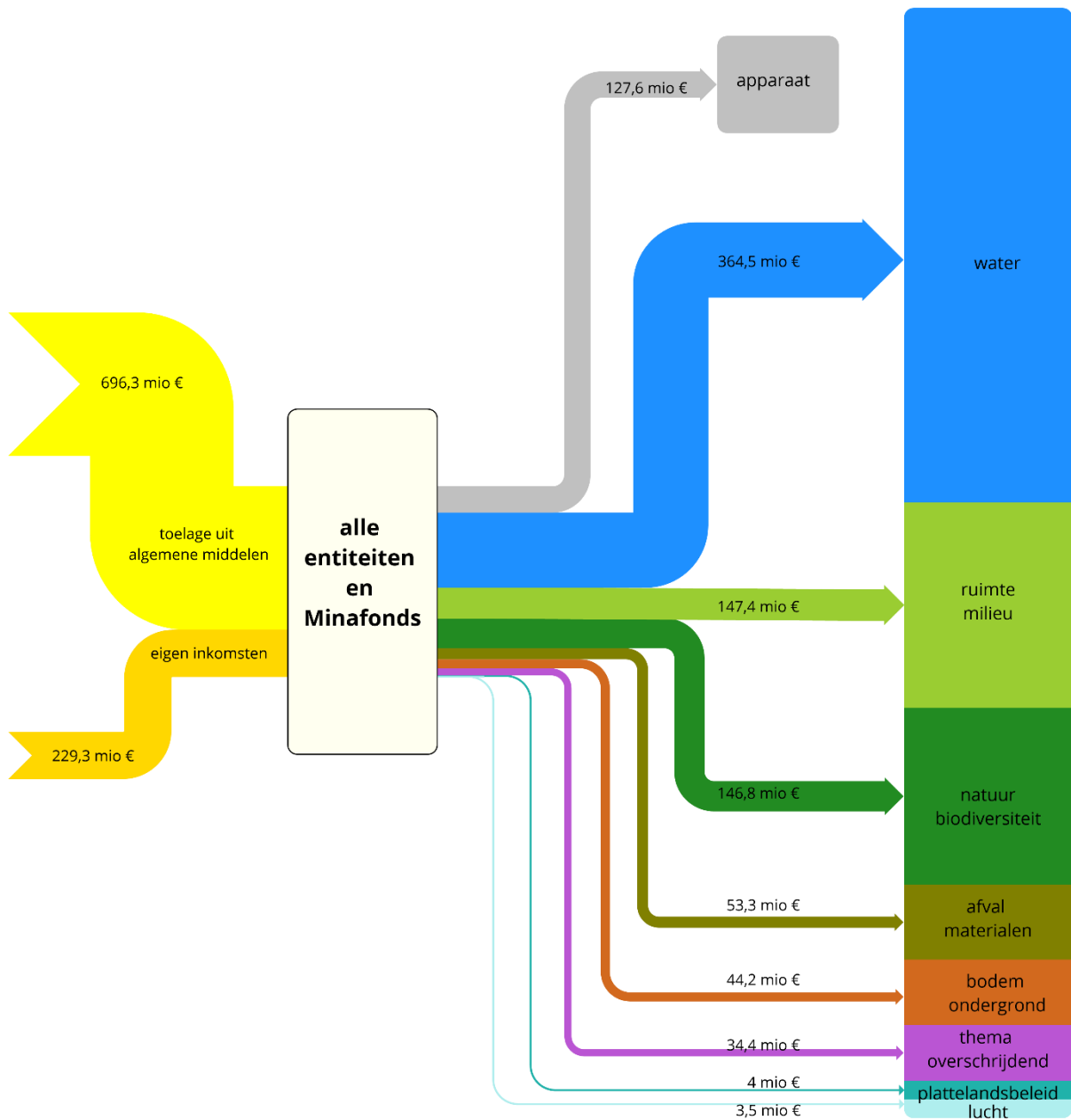
De budgettaire stromen voor Omgeving & Natuur bevatten een aantal “interne stromen”. Dit zijn uitgaven door Vlaamse ministeries die toekomen bij DAB’s en te consolideren Vlaamse rechtspersonen en die vervolgens bij deze instellingen als uitgaven geboekt worden. Het is belangrijk om deze interne stromen niet dubbel te tellen.

Om een ‘zuiver’ beeld te krijgen hanteren we de **ESR-gecorrigeerde uitgaven**: dit zijn de uitgaven die meegenomen worden in de berekening van het begrotingssaldo, dus met uitsluiting van uitgaven voor participaties, terugbetaling van leningen en met uitzuivering van interne stromen. Voor Omgeving & Natuur bedragen de ESR-gecorrigeerde beleidskredieten **926 miljoen** euro.

Figuur 4 illustreert hoe deze uitgaven verdeeld zijn over de verschillende ISE’s. Volledigheidshalve zijn ook de **apparaatskredieten** mee opgenomen, zij maken immers naast de thematische ISE’s deel uit van de beleidsuitgaven voor Omgeving & Natuur. Voor het beleidsveld Omgeving & Natuur bedragen de apparaatskredieten 128 miljoen euro, dit is 14% van het totale uitgaven. De apparaatskredieten gaan naar het departement Omgeving, het Agentschap Natuur en Bos, het Instituut voor Natuur en Bosonderzoek, de Minaraad en de SARO. Tabel 15 in bijlage geeft een gedetailleerd overzicht van de ESR-beleidskredieten per ISE en per entiteit. Zoals geïllustreerd in Figuur 2 en Figuur 3 verloopt een groot deel van de beleidsuitgaven voor de meeste ISE’s via het Minafonds.

Figuur 4: Beleidskredieten per ISE en herkomst middelen Omgeving & Natuur

364 miljoen euro (39%) gaat naar waterbeleid, voornamelijk de financiering van rioleringen en zuiveringsinfrastructuur en de werkingstoelage van de drinkwaterbedrijven.

De ISE's ruimte & milieu en natuur & biodiversiteit zijn goed voor elk 16%, afval & materialen voor 6% en bodem & ondergrond voor 5%.

Financiering: 75% uit algemene middelen en 25% uit eigen middelen

Van de 926 miljoen euro beleidskredieten is een kwart of 242 miljoen euro afkomstig van eigen ontvangsten en drie kwart of 684 miljoen euro uit de algemene middelen.

Eigen middelen zijn in belangrijke mate milieuheffingen die via OVAM en VMM geboekt worden op het Minafonds en ook middelen die bij diverse fondsen binnen het departement Omgeving terechtkomen.

De agentschappen OVAM, VMM en VLM krijgen werkings- en investeringstoelagen vanuit het dOMG. Zij worden ook vanuit het Minafonds gefinancierd, dat naast eigen ontvangsten, voornamelijk van milieuheffingen, op zijn beurt een toelage ontvangt vanuit het dOMG. Elke entiteit heeft ook een beperkt aantal eigen inkomsten.

Naast de toelagen uit de Vlaamse begroting aan het dOMG, het ANB en het INBO zijn er ook algemene en toegewezen ontvangsten.

De **algemene ontvangsten** bedragen 11 miljoen euro³. 9 miljoen hiervan komt van 3M voor de sanering van de PFOS vervuiling. 0,4 mio euro zijn opbrengsten van retributies voor conformiteitsattesten voor zendantennes. Het overige zijn diverse ontvangsten o.a. de bijdrage voor projecten met EU-financiering. De algemene ontvangsten worden doorgestort naar de algemene middelen en blijven dus niet binnen het beleidsveld Omgeving & Natuur.

De **toegewezen ontvangsten** bedragen 18,4 miljoen euro en worden *toegewezen* aan diverse fondsen binnen het departement en het ANB. Het betreft volgende interne fondsen met hun voornaamste ontvangsten (←):

- Boscompensatiefonds ← compensatie ontbossing (via ANB)
- Vernieuwingsfonds ← heffing leegstaande en verwaarloosde bedrijfsruimten (via VLABEL)
- Jachtfonds ← jachtverloven, -vergunningen en deelnames jachtexamen (via ANB)
- Visserijfonds ← visverloven (via ANB)
- Fonds voor landinrichting en natuurlijke rijkdommen ← ruilverkaveling (via VLM)
- Vlarelfonds ← retributies erkenningsaanvragen leefmilieu
- Omgevingsfonds⁴ ← retributies dossierkosten aanvragen omgevingsvergunningen
- INBO-fonds ← terugvordering kosten ter ondersteuning van het Eigen Vermogen INBO

---

³ 440 000 euro opbrengst van retributies voor de aflevering van conformiteitsattesten voor zendantennes
365 000 euro diverse opbrengsten (terugbetaling schade, verkoop investeringsgoederen bij ANB, ...)
263 000 euro financiering van projecten met EU-financiering.

⁴ De ontvangsten van het Omgevingsfonds worden ESR-neutraal integraal ingezet voor een flankerend beleid en digitalisering in het beleidsdomein Omgeving. De uitgaven op dit fonds worden aangerekend ter ondersteuning van beleidskosten die verband houden met voorbereiding, organisatie en uitvoering van het decreet betreffende de omgevingsvergunning.

Naast deze interne fondsen zijn er ook andere fondsen, waarvan het Minafonds het grootst is. Het betreft volgende fondsen:

- DAB Minafonds
- Rubiconfonds ← planbatenheffing voor bestemmingswijziging naar zone voor bedrijven + dotatie vooruitbetaling planschade voor aanduiding signaalgebieden (watergevoelige openruimte gebieden)
- DAB Grondfonds ← planbatenheffing (overige bestemmingswijzigingen)
- Eigen vermogen INBO ← subsidies, EU-financiering
- [Grondfonds ← grindheffing (afgeschaft sinds 2018)]

Tabel 13 in bijlage bevat een overzicht de ontvangsten van deze fondsen.

3.2 Nadere analyse volgens ESR-typologie

Het Europees Stelsel van Rekeningen (ESR) is de Europese standaard voor nationale en regionale rekeningen. De standaard bepaalt dat de uitgaven moeten worden geconsolideerd over alle entiteiten die binnen de perimeter van de Vlaamse overheid vallen.

Hierna worden dezelfde gegevens opgesplitst volgens de **economische codes** van ESR. Volgende hoofdcategorieën worden onderscheiden:

- 1) lonen en sociale lasten
- 2) werkingskosten
- 3) inkomenoverdrachten
  - a) naar andere sectoren (extern)
  - b) binnen de overheid (intern)
- 4) kapitaaloverdrachten
  - a) naar andere sectoren (extern)
  - b) binnen de overheid (intern)
- 5) investeringen
- 6) overige⁵

Figuur 5 geeft een globale verdeling van de beleidskredieten voor Omgeving & Natuur per ESR-hoofdcategorie. Meer gedetailleerde cijfers per entiteit en per ISE zijn opgenomen in Tabel 16 en Tabel 17 in de bijlage van dit rapport.

---

⁵ Dit zijn bijvoorbeeld financiële diensten of overdrachten aan het buitenland.

Figuur 5: Beleidskredieten volgens ESR-typologie Omgeving & Natuur

267 miljoen euro (29%) van de beleidskredieten Omgeving & Natuur gaan naar **lonen en sociale lasten** en die zijn als volgt verdeeld: VMM 25%, dOMG 23%, VLM 19%, ANB 14%, OVAM 11%, INBO⁶ 7% en Minaraad en SARO samen 0,5%. De DAB fondsen hebben geen personeel en dus ook geen lonen en sociale lasten.

128 miljoen euro (14%) van de beleidskredieten gaan naar **werkkingskosten**. Een vijfde hiervan loopt via het Minafonds en komt terecht bij verschillende entiteiten. VMM is goed voor een kwart van de werkkingskosten, OVAM en dOMG elk 15%, VLM 10% en ANB 5%, de overige werkkingskosten komen terecht bij INBO en het Grondfonds.

174 miljoen euro (18%) van de beleidskredieten zijn **inkomensoverdrachten** naar andere sectoren en 7 miljoen euro (1%) zijn inkomensoverdrachten binnen de overheid (gemeenten, provincies,..). Deze inkomensoverdrachten worden vaak aangeduid als subsidies (of werkkingsubsidies) maar hierna wordt de formele benaming in de begrotingsdocumenten gevolgd.

Van de inkomensoverdrachten naar andere sectoren (ondernemingen, vzw's, huishoudens, ...) gaat 111 miljoen euro naar de werkingstoelage aan de drinkwaterbedrijven, dit om het verschil tussen de bovengemeentelijke saneringsbijdragen en de Aquafinfactuur bij te passen. Het betreft dus een tegemoetkoming in de waterfactuur aan huishoudens en bedrijven. Het overige budget gaat onder meer naar volgende rubrieken: beheerovereenkomsten met landbouwers, uitbetaling van kapitaal- en gebruikersschade, tegemoetkomingen in het kader van de PAS, subsidies aan

⁶ INBO en INBO EV samen

natuurverenigingen, kringloopcentra, federaties, co-financiering van bodemsanering (Vlabotex), verwerking dierlijk afval (Rendac), ...

350 miljoen euro (38%) heeft betrekking op **investeringen**. Het betreft enerzijds investeringen die de Vlaamse overheid zelf realiseert en anderzijds investeringen die de Vlaamse overheid ondersteunt of mogelijk maakt, maar door derden worden gerealiseerd⁷.

De Vlaamse overheid realiseert zelf voor 166 miljoen euro investeringen (48% van 350 miljoen). Het betreft in hoofdzaak volgende investeringen:

- 67 miljoen euro voor natuur en biodiversiteit via investeringen in inrichtingswerken ter realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen (afgraven, ontbossen, bosvorming, hermeanderen, baggeren, exoten bestrijden, ...)
- 29 miljoen euro voor ambtshalve bodemsaneringen
- 29 miljoen euro voor watergerelateerde investeringen (operationeel beheer van watersystemen van onbevaarbare waterlopen, grondwater en drinkwater, aankopen voor operationeel houden van labo en meetnetten afval- en oppervlaktewater, IT gerelateerde zaken als hardware en ontwikkeling software)
- 28 miljoen euro voor de aankoop van gronden door VLM (in kader van instandhoudingsdoelstellingen, goede toestand water, ruilverkaveling, ...)

Via **kapitaaloverdrachten** ondersteunt de Vlaamse overheid investeringen die door derden worden gerealiseerd. Het betreft zowel overdrachten binnen de overheid (148 miljoen euro) als overdrachten naar andere sectoren (35 miljoen euro). Binnen de overheid gaat het overgrote deel naar de ondersteuning van gemeenten bij de uitbouw en optimalisatie van rioleringen (122 miljoen euro). Via het Rubiconfonds is 16 miljoen euro gereserveerd voor de financiering van de bouwshift en klimaatadaptatie (signaalgebieden). Dit laatste budget is 'voorwaardelijk' en zal pas aangewend worden na goedkeuring van het instrumentendecreet. Kapitaaloverdrachten naar derden bedragen 35 miljoen euro ter ondersteuning van investeringen op het vlak van natuur en biodiversiteit (voornamelijk partners van ANB), ruimte en milieu (o.a. pilootprojecten BRV, lokale hefboomprojecten natte natuur, ...) en afval en materialen (o.a. ondersteuning van projecten circulaire economie door bedrijven en organisaties).

---

⁷ Cfr. het voorstel goedgekeurd door de werkgroep Leesbaarheid Begroting van het Vlaams Parlement, waarin afspraken over het begrotingsproces gemaakt worden. In deze werkgroep zijn naast de diensten van het Vlaams Parlement ook de betrokken kabinetten en administraties vertegenwoordigd, evenals de Inspectie van Financiën, het Rekenhof en de SERV.

De werkgroep Leesbaarheid stelt voor om de **totale investeringsinspanning** van de Vlaamse overheid te rapporteren conform de aanpak in de Nationale Rekeningen, als de som van de "eigenlijke overheidsinvesteringen, door de overheid zelf gerealiseerd" en de "investeringsondersteuning zijnde de gehele of gedeeltelijke financiering door de Vlaamse overheid van investeringen van derden".

4. Begroting Energie en Klimaat

4.1 Budgettaire stromen

Het beleidsveld Energie en het beleidsveld Klimaat omvatten elk één inhoudelijk structurelement met name ISE Energie en ISE Klimaat.

Omwille van de sterke verwevenheid tussen het Energie- en het Klimaatbeleid worden ze hier samen beschreven. Ook begrotingstechnisch zijn beide beleidsvelden gebundeld in één Beleids- en Begrotingstoelichting (BBT).

Het overheidsapparaat is één instelling:

- het Vlaams Energie- en Klimaatagentschap (VEKA)

Daarnaast zijn er nog twee te consolideren Vlaamse instellingen:

- de Vlaamse Regulator van de Elektriciteits- en de Gasmarkt (VREG)
- het Vlaams Energiebedrijf (VEB)

VEKA beheert de middelen voor Energie en Klimaat, met uitzondering van de Vlaamse bijdrage aan verdragen en samenwerkingsakkoorden in de energiesfeer. Die verloopt via het departement Omgeving.

Het **VEB** staat in voor het faciliteren van de aankoop van elektriciteit en gas (groepsaankopen), het aanbieden en het coördineren van energiediensten om energiebesparende maatregelen en milieuvriendelijke energieproductie in gebouwen te verwezenlijken voor de Vlaamse gemeenschap.

Figuur 6 illustreert de budgettaire stromen voor Energie en Klimaat binnen de Vlaamse begroting. Hierna volgt een toelichting bij de verschillende stromen in deze figuur.

Heel wat budgettaire stromen van het energiebeleid lopen buiten de begroting. Ze worden onder meer via distributienettarieven en openbare dienstverplichtingen aangerekend op de energiefactuur van de eindklanten. Deze stromen vallen buiten de scope van dit rapport.

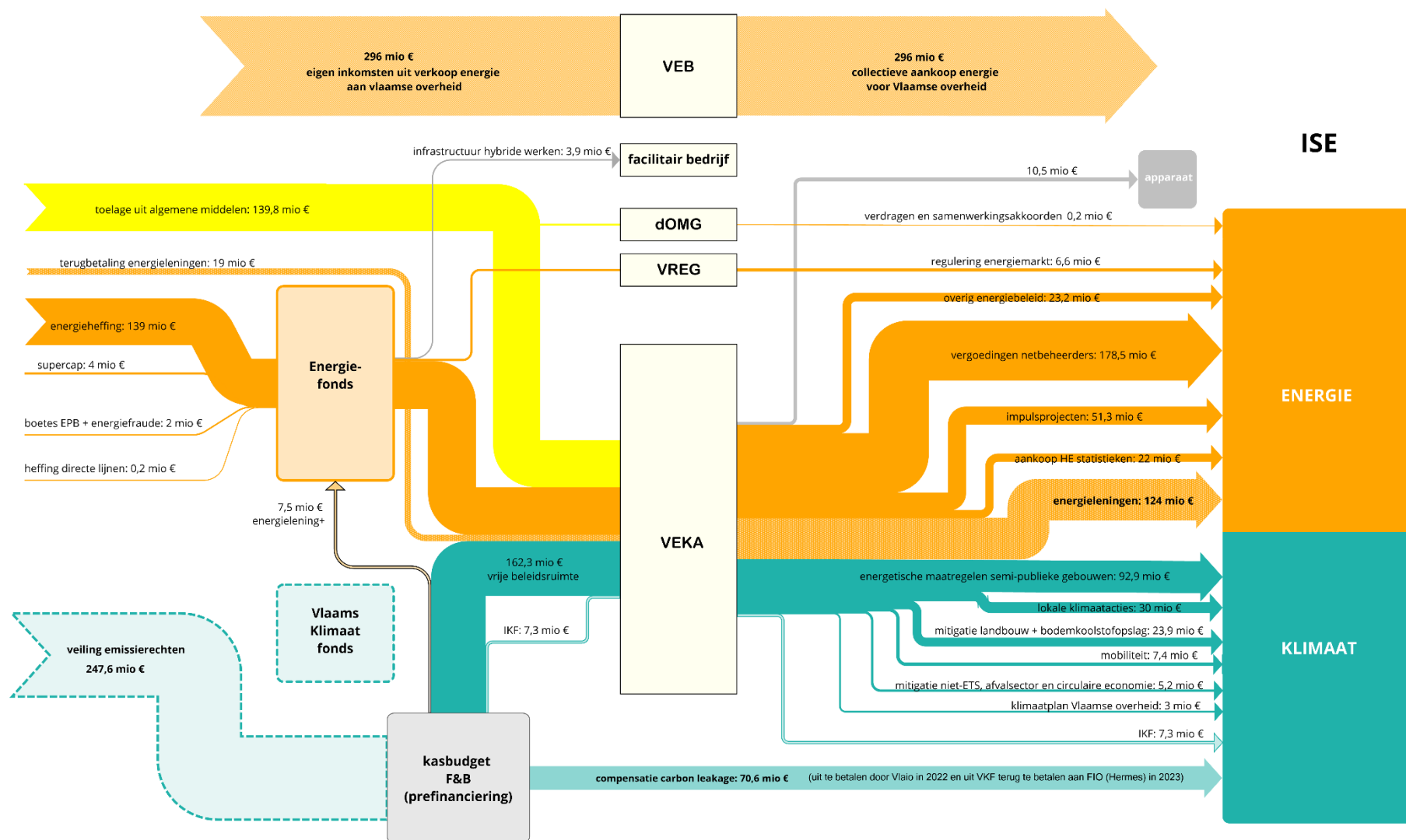
Energiebeleid: deels gefinancierd met eigen middelen uit het energiefonds

Het energiebeleid wordt deels gefinancierd met **eigen middelen**. Het betreft 145 mio euro inkomsten uit het energiefonds, voornamelijk de opbrengst van de Vlaamse energieheffing. Naast de energieheffing zijn er nog kleinere opbrengsten uit de supercapregeling, de heffing op directe lijnen en administratieve boetes in het kader van de energieprestaties van gebouwen en boetes in het kader van de bestrijding van energiefraude. In 2022 is er ook een toelage uit het Vlaams

Klimaatfonds voor rentesubsidies en de werking van energiehuisen in het kader van de energielening+.

Het energiebeleid ontvangt daarnaast 140 miljoen euro uit **algemene middelen**.

Figuur 6: Budgettaire stromen Energie en Klimaat – beleidskredieten 2022

Klimaatbeleid: financiering met eigen middelen met prefinanciering algemene middelen

Het klimaatbeleid wordt volledig gefinancierd met eigen middelen afkomstig van de veiling van emissierechten. Deze veiling gebeurt op federaal niveau en de opbrengsten voor Vlaanderen worden via een verdeelsleutel toegewezen aan het Vlaams Klimaatfonds (VKF).

Sinds het begin van de nieuwe ETS-handelsperiode op 1 januari 2021 zijn er geen effectieve ontvangsten meer van de veilingopbrengsten van emissierechten voor het Vlaams Klimaatfonds. De veilingen vinden plaats maar de opbrengsten worden vastgehouden op de rijksrekening tot er een samenwerkingsovereenkomst is tussen de regio's over een nieuwe verdeelsleutel. Van zodra de samenwerkingsovereenkomst er is zullen er opnieuw effectieve ontvangsten komen in het Vlaams Klimaatfonds.

Om het klimaatbeleid te kunnen verderzetten gebeurt de financiering nu via het kasbudget van het departement Financiën & Begroting, een prefinanciering dus uit algemene middelen. Eens er terug effectieve ontvangsten naar het Vlaams Klimaatfonds vloeien, zal dit budget via desaffectatie ten gunste komen van de algemene middelen.

Energiefonds belangrijke draaischijf in de financiering energiebeleid

Het Energiefonds wordt overeenkomstig het Energiedecreet gebruikt voor de uitvoering van het energiebeleid van de Vlaamse regering.

In 2022 gaat het grootste deel van de beleidskredieten naar vergoedingen van de netbeheerders, een budget van 178,5 miljoen euro. Van dit bedrag gaat 31,5 miljoen naar de netbeheerdersvergoedingen (o.a. PV-premies, REG-premies, REG-sturingspremies, minimale levering gas via budgetmeters). Een vrije beleidsruimte van 147 miljoen euro gaat naar de tempering van de energiefactuur voornamelijk via de opkoop van certificaten bij de netbeheerder.

Impulsprojecten zijn goed voor 51,3 miljoen euro. Het betreft onder meer calls voor groene stroom en groene warmte, kosten verbonden aan de energieleningen zoals rentesubsidies en vergoedingen voor energiehuisen, retro-actieve investeringspremie (meer bepaald de bonuskost vrijwillige plaatsing digitale meters) en een resterend bedrag van 2021.

Om aan de doelstellingen inzake hernieuwbare energie te voldoen is een provisie van 22 miljoen euro voorzien voor de aankoop van hernieuwbare energie-statistieken in het buitenland.

De energieleningen zijn opgenomen in het schema, maar hebben geen ESR-matige impact. Er wordt in 2022 124 miljoen voorzien voor renteloze leningen aan prioritaire doelgroepen, de energie+ lening en noodkoopleningen. In 2022 wordt een terugbetaling verwacht voor energieleningen a rato van 19 miljoen euro.

Vlaams Klimaatfonds als hefboom in de klimaatfinanciering

Het Vlaams Klimaatfonds is een organiek begrotingsfonds dat sinds haar oprichting in 2012 een belangrijke rol speelt bij de financiering van het Vlaams klimaatbeleid.

In 2022 bedraagt de **vrije beleidsruimte** voor klimaatbeleid **162,3 miljoen euro**. Ze is het resultaat van de opbrengsten van de veiling van de emissierechten min reeds besliste uitgaven.

De besliste uitgaven zijn de uitgaven inzake de *indirecte carbon leakage*, de tegemoetkoming aan het energiefonds voor de energie+-lening en de internationale klimaatfinanciering. In het kader van de *indirecte carbon leakage* betaalt Vlaio tegemoetkomingen uit aan bedrijven uit elektriciteitsintensieve sectoren, dit ter compensatie van de indirecte emissiekosten. In 2022 voorziet men hiervoor een budget van 70,6 mio euro. Dit bedrag zal in 2023 vanuit het klimaatfonds terugbetaald worden aan het Fonds voor Innoveren en Ondernemen (FIO, het vroegere Hermesfonds). In 2022 is er een terugbetaling aan het FIO van 137,7 mio voor de compensaties toegekend aan bedrijven in 2021. Omdat het budget voor de indirecte carbon leakage mee de vrije beleidsruimte bepaalt is in het schema het bedrag van 70,6 mio euro opgenomen. Begrotingstechnisch is er in 2022 evenwel een stroom van 137,7 mio euro via het kasbudget F&B naar het FIO. Het betreft een interne stroom zonder ESR-effect.

Besteding van de vrije beleidsruimte voor klimaat van 162 miljoen euro

De Vlaamse regering besliste eind 2021 over de verdeling van deze vrije beleidsruimte. Het grootste deel (93 mio euro) gaat naar energetische maatregelen voor semi-publieke gebouwen. Lokale klimaatacties zijn goed voor 30 mio euro, mitigatie in de landbouw en bodemkoolstofopslag voor 24 mio euro, gevolgd door mobiliteit, mitigatie in niet-ETS-sectoren, de afvalsector via circulaire economie en het klimaatplan van de Vlaamse overheid die samen 16 mio toegewezen krijgen.

Sterke verwevenheid tussen energie en klimaat

Er bestaat een sterke verwevenheid tussen het klimaat- en het energiebeleid. Niet alleen zijn er interne stromen vanuit het VKF naar het energiefonds, het merendeel van de klimaatmaatregelen zijn energiemaatregelen in het kader van klimaatmitigatie en omgekeerd zorgen veel energie maatregelen voor verminderde broeikasgasemissies.

Vlaanderen zet ook in op klimaatadaptatie. De financiering hiervan gebeurt langs andere kanalen, onder andere via het ruimtelijk beleid, het water-, mobiliteits-, landbouw- en natuurbeleid.

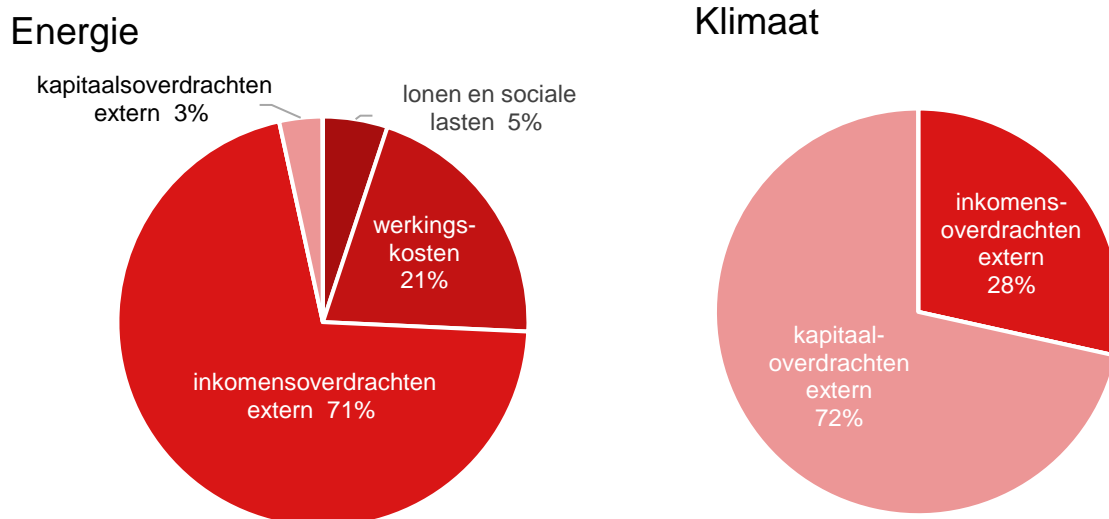
4.2 Nadere analyse volgens ESR-typologie

De beleidsuitgaven voor Energie en Klimaat zijn in hoofdzaak inkomensoverdrachten (51%) en kapitaaloverdrachten (35%) naar andere sectoren. Lonen en sociale lasten en werkingskosten zijn goed voor respectievelijk 3% en 11%.

Figuur 7 geeft de beleidskredieten volgens ESR-typologie weer voor de beleidsvelden Energie en Klimaat.

Het VEB is niet opgenomen in deze grafiek omdat dit een aparte positie inneemt en een vertekend beeld zou weergeven. De beleidsuitgaven van het VEB zijn voor 98% werkingsuitgaven en 2% lonen en sociale lasten. Meer gedetailleerde cijfers zijn opgenomen in bijlage 1 in Tabel 18 en Tabel 19.

Figuur 7: Beleidskredieten volgens ESR-typologie Energie en Klimaat

De beleidskredieten voor **Energie** bestaan in hoofdzaak uit inkomensoverdrachten naar externen, vooral naar de distributienetbeheerders. Een zeer beperkt deel gaat naar kapitaaloverdrachten extern wat investeringen mogelijk maakt. Het budget dat rechtstreeks naar investeringen gaat is zeer klein, het bedraagt slechts 10 000 euro.

De beleidskredieten voor **Klimaat** omvatten in belangrijke mate kapitaaloverdrachten naar externen om investeringen te ondersteunen op het vlak van klimaatmitigatie. De compensatie voor de carbon leakage is aangeduid als inkomensoverdracht naar externen.

5. COVID-19

De Vlaamse regering trok 186 miljoen euro uit voor een eenmalige compensatie van de energie- en waterfactuur van werknemers die tijdelijk werkloos waren tijdens de Coronacrisis.

Van de 4,3 miljard euro van de COVID-relancemiddelen gaat 1,2 miljard euro naar investeringen in het kader van Omgeving & Natuur, Energie en Klimaat. Drie kwart hiervan wordt gefinancierd met Europese middelen.

5.1 Tegemoetkoming water- en energiefactuur

Een werknemer die door de coronacrisis minimaal 1 dag tijdelijk werkloos is geweest in de periode van 20 maart tot en met 17 juli 2020, kreeg van de Vlaamse overheid een eenmalige vergoeding voor de betaling van de water- en energiefactuur.

Deze vergoeding bedroeg 202,68 euro en is berekend op basis van een gemiddelde water- en energiefactuur:

- 95,05 euro voor verwarming
- 76,86 euro voor elektriciteit
- 30,77 euro voor water

Er waren ongeveer 900 000 gerechtigden. Voor de financiering werd een eenmalig beleidskrediet van 184 miljoen euro vastgelegd via de coronaprovisie, dus niet via reguliere middelen van het beleidsdomein Omgeving.

5.2 Relanceplan Vlaamse Veerkracht

Het relanceplan Vlaamse Veerkracht telt 180 projecten, verdeeld over 7 speerpunten en 35 clusters.

158 projecten worden gefinancierd met eenmalige relancemiddelen. Het globaal budget van eenmalige relancemiddelen bedraagt **4,3 miljard**, waarvan 2,255 miljard afkomstig uit het Europees herstellfonds NextGenerationEU. Voor sommige projecten is er een aanvullende financiering uit twee andere Europese financieringsbronnen namelijk het Brexit Adjustment Reserve en React EU. Zo wordt de call groene warmte deels gefinancierd via React EU.

22 projecten worden gefinancierd met bestaande of extra reguliere middelen. Onder deze projecten vallen onder meer “snellere vergunnings- en beroepsprocedures” en “administratieve vereenvoudiging”, en ook 40 miljoen om het Noodkoopfonds te spijzen waaruit OCMW's renteloze leningen kunnen toestaan aan 'noodkopers'. Dit zijn eigenaars van een kwalitatief en energetisch slecht scorende woning die geen middelen hebben voor een renovatie. Ook de versnelde uitrol van de digitale energiemeters is opgenomen als een project in het kader van Vlaamse Veerkracht

(VV), het betreft VV168. De financiering hiervan gebeurt via Fluvius en bedraagt 2 miljard euro. Dit wordt gefaseerd over 10 jaar, waarvan 80% tegen 2025.

Tabel 1 geeft een samenvattend overzicht van de relanceprojecten die een thematische link hebben met de beleidsvelden Omgeving & Natuur, Energie en Klimaat. Het gaat in totaal over 40 projecten, goed voor 1,2 miljard euro of 28% van het totaal relancebudget.

Tabel 1: Relanceprojecten – beleidsruimte en oorsprong budget

Speerpunt • Cluster	beleids- ruimte (mio euro)	aandeel	
		EU	VV
Economie en samenleving verduurzamen			
• Renovatie gebouwenpatrimonium	417,00	70%	30%
• Blue Deal	343,00	85%	15%
• Waterstofonderzoek	125,00	100%	0%
• Vergroening weginfrastructuur	120,00	25%	75%
• Verbetering en verduurzaming ruimtelijke ordening	98,00	25%	75%
• Uitbouwen Circulaire Economie	55,00	100%	0%
• Investeren in groene warmte	50,00	100%	0%
Vlaanderen digitaal transformeren			
• Digitalisering Vlaamse overheid	14,40	62,5%	37,5%
Totaal Omgeving & Natuur – Energie – Klimaat	1 222,40	72%	28%

Bron: Monitoring Relanceplan Vlaamse Veerkracht. Voortgangsrapport meetmoment december 2021.

Van het totaal aan middelen voor de beleidsvelden Omgeving & Natuur, Energie en Klimaat wordt bijna drie kwart gefinancierd met Europese middelen. Tabel 20 in bijlage geeft een gedetailleerd overzicht van alle relanceprojecten en hun stand van uitvoering volgens het derde monitoringmoment van december 2021.

6. Vlaamse Brede Heroverweging

Eind 2020⁸ heeft elk beleidsdomein de opdracht gekregen om in het kader van de *Vlaamse Brede Heroverweging* een grondige doorlichting te maken van diverse uitgavenposten en waar relevant van de kostendekkingsgraden binnen de Vlaamse begroting. Doel hiervan is een verbetering van de kwaliteit van de publieke financiën op vlak van efficiëntie en effectiviteit. De Vlaamse Brede Heroverweging zal in belangrijke mate de agenda van de komende jaren bepalen. Daarom is het opportuun om als SERV deze ontwikkelingen op te volgen, zeker in functie van de beleidsagenda na 2024 voor de volgende legislatuur.

Voor het beleidsdomein Omgeving heeft de ambtelijke oefening in het kader van de Vlaamse Brede Heroverweging geleid tot een brede menukaart aan mogelijke maatregelen, dit ter inspiratie van de beleidsmakers⁹. Het was niet de bedoeling om alle voorgestelde maatregelen op korte termijn te realiseren. Een aantal van de suggesties zijn wel al meegenomen bij de begrotingsopmaak 2022.

De oefening binnen het beleidsdomein Omgeving heeft geleid tot drie soorten voorstellen:

- becijferde voorstellen voor quick wins
- becijferde voorstellen voor structurele hervormingen
- potentiële onderzoeklijnen op te nemen in een domeinbreed vervolgtraject

Hierna worden in grote lijnen de resultaten weergegeven voor Omgeving & Natuur. Bij de beleidskeuze van de maatregelen werden volgende **vijf meta-principes** naar voren geschoven:

1. vervuiler, gebruiker, verstoorder betaalt
2. voor wat, hoort wat
3. kostenefficiënt werken via koppelen doestellingen, instrumenten en middelen
4. kwaliteit gaat samen efficiënte rolverdeling
5. wegnemen van historisch gegroeide anomalieën

Bij de uitwerking van besparingsvarianten is veel aandacht besteed aan het duidelijk maken wat de consequenties op de beleidsdoelstellingen zijn van de voorgestelde besparingen en wat de resulterende kosten zijn indien er onvoldoende of niet ingezet wordt op de realisatie van inhoudelijke doelstellingen en bindende internationale engagementen vb. inzake water en natuur. Om

---

⁸ Mededeling van Matthias Diependaele aan de Vlaamse Regering op 4 december 2020. [VR 2020 0412 MED.0391/1QUATER](#), met in bijlage de Raamovereenkomst voor de onderzoekscapaciteit [VR 2020 0412 MED.0391/2BIS](#)

⁹ Alle informatie in het kader van de Vlaamse Brede Heroverweging is gebundeld op de website van het departement Financiën en Begroting: <https://fin.vlaanderen.be/de-vlaamse-brede-heroverweging-vbh/> Voor het beleidsdomein Omgeving zijn twee documenten beschikbaar: (1) [eindrapport](#) en (2) [selectielijst en analyse budgettair kader](#).

die kosten te vermijden wordt aanbevolen om de voorgestelde besparingen in te zetten in functie van omgevingsbeleidsdoelstellingen met bindend internationaal engagement.

6.1 Becijferde voorstellen

Bij de becijferde voorstellen is onderscheid gemaakt in **quick wins** – het zogenaamd laaghangend fruit – en meer **structurele hervormingen**. De structurele hervormingen worden niet verder opgedeeld naar potentiële relevantie op kortere of langere termijn.

Globaal genomen voor het beleidsdomein Omgeving zouden de quick wins een extra beleidsruimte kunnen opleveren tussen 0 euro en 218 miljoen euro. Met de structurele maatregelen zou potentieel tot 216 miljoen euro extra beleidsruimte kunnen vrijkomen. Het minimum van 0 euro wordt uitdrukkelijk naar voren geschoven omdat voor alle maatregelen nog een politiek akkoord nodig is. Het grootste deel van de voorstellen vallen binnen het beleidsveld Omgeving & Natuur en, maar in mindere mate, binnen het beleidsveld Energie.

Extra beleidsruimte van maximaal 213 miljoen euro voor Omgeving & Natuur

151 miljoen euro of 70% komt uit uitgavenbesparingen, met veruit de grootste besparing het afbouwen van de werkingstoelage aan de drinkwaterbedrijven, goed voor 133 miljoen euro per jaar met directe impact op de waterfactuur van de eindgebruikers. 30% van de maximale extra beleidsruimte komt uit meer ontvangsten, in hoofdzaak een verhoging van heffingen en retributies.

Tabel 2 geeft een globaal overzicht van de becijferde maatregelen gegroepeerd per metaprin- cipe. Een aantal van de voorgestelde maatregelen zijn reeds opgenomen in de BBT Omgeving & Natuur 2022¹⁰.

---

¹⁰ Vlaamse Regering [Beleids- en begrotingstoelichting Omgeving en Natuur Begroting 2022](#). Vlaams Parlement 13-N (2021-2022) – nr. 1. Volgende maatregelen uit de “menukaart” zijn opgenomen in de BBT2022:

- de verhoging van de afvalheffing op de verbranding van bedrijfsrestafval (17,5 mio euro), opgenomen in het programmadecreet 2022,
- inning achterstallige heffingen bij het Belgisch leger (2,5 mio euro),
- verlaging inningsbijdrage drinkwatermaatschappijen (10 mio euro),
- verlaging van het dividend van Aquafin (1 mio euro),
- stopzetting subsidies voor ontharding in een RUP (50 k euro),
- verlaging investeringsubsidies leegstand (1,2 mio euro),
- overname tussenkomst verwerking krenten bij Rendac door departement Landbouw en Visserij (7,7 mio euro),
- verlaging (investerings)subsidies aan Polders en Wateringen (1,2 mio euro).

Tabel 2: Vlaamse Brede Heroverweging Omgeving & Natuur – becijferde maatregelen (k euro)

Maatregelen per metaprincipe	Meer- ontvang- sten	Uitgaven- besparin- gen
VOOR WAT, HOORT WAT		
afschaffen verwervingssubsidies leegstandsdossiers		400
afschaffen subsidiëring GRUP's		250
schrapping loonsubsidies DAC-ers bij VMM		1.797
uitdoven subsidies milieu en natuurverenigingen (regularisatie DAC-projecten)		2.374
schrapping subsidies De Watergroep voor tewerkstellingsmaatregelen		357
KWALITEIT EN EFFICIËNTE ROLVERDELING		
afschaffen VO-interne belastingen (grondbelastingen VLM en ANB)		272
investeren in niet-projectgebonden digitalisering (casus ANB) *		
insourcing (casus: insourcing opmaak beheerplannen ANB)		300
aanpassing kostenefficiëntiefactor Aquafin (vb. van 1,5 naar 3%) **		2.170
optimalisering uitkering dividenden bij Aquafin		5.200
WEGNEMEN HISTORISCHE ANOMALIEËN		
inning achterstallige OW-heffing leger	2.500	
verkoop drinkwaterinfrastructuur van VMM aan drinkwaterbedrijven	60.000	
verkoop waterzuiveringsinfrastructuur van VMM aan Aquafin	30.000	
VERVUILER BETAALT		
verhoging tarieven boscompensatiefonds	870 - 2100	
afbouwen werkingstoelage drinkwaterbedrijven		133.454
verhoging oppervlaktewaterheffing	5.676	
verhoging grondwaterheffing	4.123	
verhoging tarieven retributie bodemattesten (deel werking)	2.900	
verhoging tarieven retributie bodemattesten (deel co-financiering)	3.300	
verhoging tarieven afvalstoffenheffing	20.000	
afschaffen subsidie Rendac (ophalen en verwerking kringen)		7.661
invoering retributie asbestbeleid (asbestattest)	13.500	
wegwerken achterstand verwerking milieuboetes ***	3.560	
herinvoering regulerende heffingen op nutriëntenuitstoot	7.500	
invoering retributies voor aanvragen bij loket van voorkoop	1.700	

eenmalige ontvangsten

* extra investeringen wegens tekort IT-kredieten (cfr. VV assetmanagement Aquafin, datawarehouse MAP, omgevingsloket)

** hangt samen met andere beleidskeuzes zoals volledige doorrekening van de werkingstoelage aan drinkwaterbedrijven

*** netto opbrengst 1.400 k euro wegens extra loonkost van 720 k euro gedurende 3 jaar

Extra beleidsruimte van maximaal 55 miljoen euro voor Energie en Klimaat

De voorgestelde maatregelen binnen het beleidsveld Energie vallen allemaal onder het metaprincipe “de vervuiler betaalt”.

Grosso modo gaat het om de helft meerontvangsten en de helft uitgavenbesparingen. De voorgestelde uitgavenbesparingen hebben wel een impact op de energiefactuur van de eindgebruikers. Het gaat om een solidarisering binnen de groep van energiegebruikers. Ze hebben betrekking op steun aan investeringen in energiebesparing en hernieuwbare energie en zijn dus niet echt toepassingen van “het vervuiler betaalt principe”.

Tabel 3 geeft een overzicht van de mogelijke maatregelen.

Tabel 3: Vlaamse Brede Heroverweging Energie en Klimaat – becijferde maatregelen (k euro)

Maatregelen per metaprincipe	Meer- Ontvang- sten	Uitgaven- besparin- gen
VERVUILER BETAALT		
afbouw compenserende vergoedingen DNB's voor ODV PV-premies *		24.300
versterking handhaving administratieve geldboetes energieprestaties gebouwen **	4.000	
maatschappelijke kosten correcter doorrekenen in energieprijzen via verhoging energieheffing met 20%	27.070	
stopzetten compenserende vergoeding DNB's voor REG-ODV energie-scans		1.590
stopzetten compenserende vergoeding DNB's voor REG-ODV SEEP		350

eenmalige ontvangsten

* afbouwscenario: 24,3 mio in 2022, 16,2 mio in 2023 en 8,1 mio in 2024

** netto opbrengst 3,2 mio euro wegens extra loonkost van 0,8 mio euro, te spreiden over 2022 en 2023

6.2 Potentievolle onderzoekslijnen

Naast de becijferde voorstellen heeft de projectgroep in zijn eindrapport ook beloftevolle onderzoekspistes opgesteld. Deze hebben voornamelijk betrekking op meer complexe maatregelen, waarbij er structurele en ingrijpende hervormingen gesuggereerd worden en/of waarbij meerdere entiteiten, beleidsdomeinen en actoren betrokken zijn. Het zijn net die meer ingrijpende complexe hervormingen die op lange termijn het **grootste besparingspotentieel** bieden.

Deze onderzoekslijnen zijn onderverdeeld in volgende vier pistes:

- 1) werking
- 2) geïntegreerde aanpak
- 3) actoren
- 4) inkomsten

Per voorstelde onderzoekslijn wordt aangegeven welk verder onderzoek aangewezen is. Het betreft benchmarks, spending reviews of verdere onderzoekslijnen.

Benchmarks en spending reviews

Voor Omgeving & Natuur worden twee benchmarks (met best practices uit het buitenland) en vier spending reviews voorgesteld:

- benchmarks
  - 1) natuur: natuurbeheer door derden
  - 2) ruimte en landschap: bundelen van middelen in functie van realisatie
- spending reviews
  - 1) (kosten)effectiviteitsanalyse van sectorinstrumenten landbouw en omgevingsinstrumenten in kader van omgevingsdoelstellingen
  - 2) effectiviteitsanalyse ondersteuningsinstrumenten in de gemeentelijke rioleringsopgave
  - 3) evaluatie efficiëntie onderzoek en monitoring
  - 4) evaluatie van de (omgevings)regelgeving

Voor Energie en Klimaat worden geen benchmarks noch spending reviews voorgesteld.

Verdere onderzoekslijnen

De verdere onderzoekslijnen zijn georganiseerd rond vier invalshoeken. Hierbij worden zowel Vlaamse als brede domeinspecifieke onderzoekslijnen naar voor geschoven waarbij de benchmarks en de spending reviews verdere input geven. Deze invalshoeken zijn:

- kostenefficiënte werking bij het uitvoeren van de publieke opdracht
- versterkte inzet op een geïntegreerde aanpak
- kostenefficiënt inschakelen van actoren
- verhogen van de inkomsten

De Vlaamse regering kondigde alvast een uitgaventoetsing (spending review) aan over **“watergebruik en de organisatie van het waterlandschap”**¹¹.

Tabel 4 en Tabel 5 geven een overzicht van de beloftevolle onderzoekspistes voor Omgeving & Natuur en voor Energie en Klimaat.

---

¹¹ Mededeling aan de Vlaamse Regering “uitgaventoetsingen voor de jaren 2022-2024” zie: [VR 2021 1911 MED.0394/1TER](#).

Tabel 4: Vlaamse Brede Heroverweging Omgeving & Natuur – beloftevolle onderzoekspistes

WERKING

- evaluatie organisatie financiering waterbeheer
- aanpassen financiering drinkwatermaatschappijen
- invoering tariefregulering afvalwaterketen
- optimaliseren inningskosten VLABEL voor planbatenheffingen
- onderzoek naar kostenefficiëntie EV INBO
- evaluatie werking omgevingsloket
- insourcing van advocaten bij departement Omgeving

GEÏNTEGREERDE AANPAK

- emissies landbouw
- zonevreemde woningen in landbouwgebied
- landbouw: subsidie voor niet-productieve investeringen
- landbouw: optimaliseren effectiviteit flankerende maatregelen in IHD-zones
- investeringsagenda 'zachte' infrastructures
- investeringsagenda 'harde' infrastructures
- domein-brede subsidieagenda
- onderzoek en onderzoeksagenda
- gebiedsgericht ontraden van bijkomende woningen
- een 'bouw'-shift in de watergebonden uitgavenportefeuille
- geïntegreerde waterprijs

ACTOREN

- natuurbeheer door derden
- optimaliseren inzet "omgevingsbesluit" en betaalbare en/of sociale woningen
- optimaliseren inzet "omgevingsbesluit" richting natuur- en openruimte doelen
- actualiseren Leegstandsfonds aan uitgavenzijde
- evaluatie subsidiepercentage binnen het ruimtebeleid
- verbeterde inzet vergunningen- en handhavingsbeleid in kader van droogtebeleid

INKOMSTEN

- verstrengd beleid grondwaterboringen/bemalingen en captatie onbevaarbare waterlopen
- herdenken systeem afvalstoffenheffingen
- actualiseren werking Leegstandsfonds (deel uitmakend van politiek overleg)
- betalend gebruik e-voorkooploket
- ontwikkeling toezichtvergoeding handhaving
- verhoging planbaten naar analogie met niveau van uitgekeerde planschade

Tabel 5: Vlaamse Brede Heroverweging Energie en Klimaat – beloftevolle onderzoekspistes

WERKING

- optimaliseren toepassing kosteneffectieve criteria bij interne klimaatprojecten

GEÏNTEGREERDE AANPAK

- industrie: onderzoek naar effectiviteit carbon leakage steun richting energie-intensieve bedrijven
- industrie: opzet ideale instrumentenmix richting niet-ETS sectoren
- mobiliteit: heroverweging invoering kilometerheffing

ACTOREN

- energiebesparing op basis van ESCO-werking
- optimaliseren renovatiepremie

Referentielijst

Beleidsdomein Omgeving (2021) Vlaamse Brede Heroverweging: [eindrapport](#) en [bijlage](#)

Departement Financiën en Begroting [klikmodel](#) Begroting digitaal

Departement Kanselarij en Buitenlandse Zaken (2020) [Relanceplan Vlaamse Veerkracht – monitoringmoment december 2021](#).

Departement Kanselarij en Buitenlandse Zaken (2021) [Relanceplan Vlaamse Regering – Vlaamse Veerkracht](#)

Digitaal Vlaanderen <https://www.vlaanderen.be/water-en-energievergoeding-bij-tijdelijke-werkloosheid-door-covid-19>

Rekenhof (2021) [Onderzoek van de Vlaamse begroting voor 2022](#) Rapport van 19 november 2021.

Vlaams Parlement [BBT Omgeving en Natuur 2022](#) 13-N (2021-2022) – nr. 1

Vlaams Parlement [BBT Energie en Klimaat 2022](#) 13-M (2021-2022) – nr. 1

Vlaams Parlement [Programmadecreet 2022](#) 986 (2021-2022) – Nr. 1

Vlaamse Regering [Mededeling](#) van Matthias Diependaele op 4 december 2020. VR 2020 0412 MED.0391/1QUATER, met in [bijlage](#) de Raamovereenkomst onderzoekscapaciteit VR 2020 0412 MED.0391/2BIS

Vlaamse Regering [Mededeling](#) van Matthias Diependaele op 19 november. VR 2021 1911 MED.0394/1TER

Financiering klimaatbeleid: [nota VR 11 september 2020 en nota VR 29 oktober 2021](#)

Besteding van de middelen uit het VKF in 2022: [nota VR 17 december 2021](#)

Vlaams Klimaatfonds <https://www.energiesparen.be/vlaams-klimaatfonds>

Afkortingenlijst

ANB	Agentschap Natuur en Bos
AO	Algemene Ontvangsten
BBT	Beleids- en Begrotingstoelichting
BRV	Beleidsplan Ruimte Vlaanderen
DAB	Dienst met Afzonderlijk Beheer
DNB	Distributienetbeheerders
dOMG	Departement Omgeving
DOV	Databank Ondergrond Vlaanderen
ESCO	Energy Service Company
ESR	Europees Stelsel van Rekeningen
ETS	Emissions Trading System
EV INBO	Eigen Vermogen van het INBO
EWI	Departement Economie, Wetenschap en Innovatie
FIO	Fonds Innoveren en Ondernemen (vroeger Hermes)
F&B	Financiën en Begroting
IHD	Instandhoudingsdoelstellingen
IKF	Internationale klimaatfinanciering
ILVO	Instituut voor Landbouw- en Visserijonderzoek
INBO	Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
IS	Interne stromen
ISE	Inhoudelijk structurelement
LO	Leningopbrengsten
LV	Departement Landbouw en Visserij
MAP	Mestactieplan
MOW	Departement Mobiliteit en Openbare Werken
PAS	Programmatische Aanpak Stikstof
PMV	Participatiemaatschappij Vlaanderen
ODV	Openbare dienstverplichting
OVAM	Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij

REG	Rationeel energieverbruik
SARO	Strategische Adviesraad Ruimtelijke ordening en Onroerend erfgoed
SEEP	Sociaal energie-efficiëntie project
TO	Toegewezen Ontvangsten
VAK	Vastleggingskrediet ($\cong$ beleidskrediet)
VCRO	Vlaamse Codex Ruimtelijke Ordening
VEB	Vlaams Energiebedrijf
VEK	Vereffeningskrediet ($\cong$ betalingskrediet)
VEKA	Vlaams Energie- en Klimaatagentschap
VITO	Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek
VO	Vlaamse Overheid
VKF	Vlaams Klimaatfonds
VLM	Vlaamse Landmaatschappij
VLAREL	Vlaams reglement inzake erkenningen met betrekking tot het leefmilieu
Vlaio	Vlaams Agentschap voor Innoveren en Ondernemen
VLABEL	Vlaamse Belastingdienst
VMM	Vlaamse Milieumaatschappij
VREG	Vlaamse Regulator van de Elektriciteits- en Gasmarkt

Lijst met figuren en tabellen

Figuren

Figuur 1: Omgeving & Natuur, Energie en Klimaat binnen de Vlaamse administratie	8
Figuur 2: Budgettaire stromen Omgeving & Natuur – beleidskredieten 2022.....	11
Figuur 3: Inkomsten en uitgaven DAB Minafonds – beleidskredieten 2022.....	14
Figuur 4: Beleidskredieten per ISE en herkomst middelen Omgeving & Natuur	17
Figuur 5: Beleidskredieten volgens ESR-typologie Omgeving & Natuur	20
Figuur 6: Budgettaire stromen Energie en Klimaat – beleidskredieten 2022.....	24
Figuur 7: Beleidskredieten volgens ESR-typologie Energie en Klimaat	27

Tabellen

Tabel 1: Relanceprojecten – beleidsruimte en oorsprong budget.....	29
Tabel 2: Vlaamse Brede Heroverweging Omgeving & Natuur – becijferde maatregelen (k euro) ..	32
Tabel 3: Vlaamse Brede Heroverweging Energie en Klimaat – becijferde maatregelen (k euro)	33
Tabel 4: Vlaamse Brede Heroverweging Omgeving & Natuur – beloftevolle onderzoekspistes	35
Tabel 5: Vlaamse Brede Heroverweging Energie en Klimaat – beloftevolle onderzoekspistes	36
Tabel 6: Uitgaven en ontvangsten alle Vlaamse Ministeries per beleidsdomein.....	42
Tabel 7: Uitgaven alle DAB's en te consolideren Vlaamse rechtspersonen.....	43
Tabel 8: Uitgaven en ontvangsten beleidsdomein Omgeving.....	44
Tabel 9: Uitgaven en ontvangsten Omgeving & Natuur per ISE.....	44
Tabel 10: Uitgaven en ontvangsten Energie en Klimaat per ISE.....	45
Tabel 11: Beleidskredieten DAB's en te consolideren Vlaamse rechtspersonen Omgeving & Natuur	45

Tabel 12: Beleidskredieten te consolideren Vlaamse rechtspersonen Energie	46
Tabel 13: Ontvangsten diverse fondsen binnen Omgeving & Natuur	47
Tabel 14: Ontvangsten Energie- en Klimaatfonds.....	48
Tabel 15: Omgeving & Natuur – ESR-uitgaven per ISE en per entiteit (k euro)	49
Tabel 16: Omgeving & Natuur – ESR-uitgaven volgens typologie en per entiteit (k euro).....	50
Tabel 17: Omgeving & Natuur – ESR uitgaven volgens typologie en per ISE (k euro)	51
Tabel 18: Energie en Klimaat – ESR uitgaven volgens typologie en per instelling (k euro).....	52
Tabel 19: Energie en Klimaat – ESR uitgaven volgens typologie en per ISE (k euro)	53
Tabel 20: Overzicht relanceprojecten en stand van uitvoering derde monitoringmoment.....	54

Bijlagen

1. Begrotingscijfers

Deze bijlage bundelt enkele algemene begrotingscijfers voor alle beleidsdomeinen en meer gedetailleerde begrotingscijfers voor Omgeving & Natuur en Energie en Klimaat. De cijfers hebben betrekking op het begrotingsjaar 2022, meer bepaald de cijfers van de goedgekeurde begrotingsopmaak (BO 2022).

Tabel 6 geeft een overzicht van de uitgaven en ontvangsten van alle beleidsdomeinen en dit zowel voor de beleidskredieten als de betaalkredieten. Ook de verschillende soorten ontvangsten zijn opgenomen.

Tabel 6: Uitgaven en ontvangsten alle Vlaamse Ministeries per beleidsdomein

BELEIDSDOMEIN	UITGAVEN		ONTVANGSTEN		
	VAK k euro	VEK k euro	AO k euro	TO k euro	LO k euro
Welzijn, Volksgezondheid en Gezin	13.506.459	13.474.552	31.118	1.267	
Onderwijs en Vorming	13.473.721	13.458.900	2.370	138.555	
Financiën en Begroting	6.625.644	8.632.242	45.055.736	3.411	5.622.939
Kanselarij, Bestuur, Buitenlandse Zaken en Justitie	5.049.427	5.079.213	23.453	9.975	
Omgeving	4.102.014	1.815.962	33.528	413.520	
Werk en Sociale Economie	3.747.351	3.757.805	238.596	1.235	
Mobiliteit en Openbare Werken	3.526.023	3.723.134	414.525	48.984	
Economie, Wetenschap en Innovatie	2.095.348	1.944.229	59.545	17.060	
Cultuur, Jeugd, Sport en Media	1.106.086	1.123.988	34.012	567	
Landbouw en Visserij	195.539	169.672	22.448	2.190	
Hogere entiteiten	138.307	138.307	0	0	
TOTAAL	53.565.919	53.318.004	45.915.331	636.764	5.622.939

Tabel 7 geeft een overzicht van de uitgaven van alle DAB's en te consolideren Vlaamse rechtspersonen per beleidsdomein.

Tabel 7: Uitgaven alle DAB's en te consolideren Vlaamse rechtspersonen

BELEIDSDOMEIN	totale begroting /uitvoering k euro
Welzijn, Volksgezondheid en Gezin	13.532.660
Omgeving	6.214.928
Onderwijs en Vorming	5.348.066
Mobiliteit en Openbare Werken	4.390.138
Economie, Wetenschap en Innovatie	3.407.495
Werk en Sociale Economie	1.035.799
Cultuur, Jeugd, Sport en Media	1.000.633
Kanselarij, Bestuur, Buitenlandse Zaken en Justitie	538.281
Financiën en Begroting	293.190
Landbouw en Visserij	104.750
TOTAAL	35.865.940

Tabel 8 geeft een overzicht van de uitgaven en ontvangsten van het beleidsdomein Omgeving. Dit beleidsdomein omvat zes beleidsvelden, waaronder Omgeving & Natuur. Naast deze zes beleidsvelden worden ook de apparaatskredieten weergegeven, een groot deel daarvan, namelijk 128 miljoen euro, gaat naar Omgeving & Natuur, 10 miljoen gaat naar Energie.

Tabel 8: Uitgaven en ontvangsten beleidsdomein Omgeving

Beleidsvelden	UITGAVEN		ONTVANGSTEN	
	VAK k euro	VEK k euro	AO k euro	TO k euro
Apparaatskredieten	179.988	179.926	3.573	468
Wonen	2.537.976	332.902	0	825
Omgeving & Natuur	548.935	558.054	9.834	18.364
Energie	390.681	407.117	18.984	145.225
Klimaat	315.084	213.295	0	247.627
Onroerend erfgoed	123.562	111.442	1.137	255
Dierenwelzijn	5.788	13.226	0	756
TOTAAL	4.102.014	1.815.962	33.528	413.520

Tabel 9 en Tabel 10 geven de uitgaven en ontvangsten voor de beleidsvelden Omgeving & Natuur, Energie en Klimaat.

Tabel 9: Uitgaven en ontvangsten Omgeving & Natuur per ISE

ISE	UITGAVEN		ONTVANGSTEN	
	VAK k euro	VEK k euro	AO k euro	TO k euro
Thema-overschrijdend	286.727	292.205	9.279	910
Water	117.005	117.306	0	0
Omgevingsbeleid ruimte en milieu	95.992	98.298	440	6.055
Natuur en biodiversiteit	24.473	25.081	115	11.399
Afval en materialen	22.391	22.391	0	0
Bodem en ondergrond	2.347	2.773	0	0
Totaal	548.935	558.054	9.834	18.364

Tabel 10: Uitgaven en ontvangsten Energie en Klimaat per ISE

ISE	UITGAVEN		ONTVANGSTEN	
	VAK k euro	VEK k euro	AO k euro	TO k euro
Energie	390.681	407.117	18.984	145.225
Klimaat	315.084	213.295	0	247.627
Totaal	705.765	620.412	18.984	392.852

Tabel 11 geeft de beleidskredieten voor de DAB's en te consolideren Vlaamse rechtspersonen die onder Omgeving & Natuur ressorteren.

Tabel 11: Beleidskredieten DAB's en te consolideren Vlaamse rechtspersonen Omgeving & Natuur

DAB en te consolideren Vlaamse rechtspersonen	ESR-beleidskredieten (k euro)
DAB Minafonds	375.877
VLM	125.837
VMM	122.805
OVAM	84.997
Rubiconfonds	16.487
DAB Grondfonds	5.762
Eigen vermogen INBO	3.923
Minaraad	1.172
SARO	387
Grindfonds	150
TOTAAL	737.397

Tabel 12: Beleidskredieten te consolideren Vlaamse rechtspersonen Energie

te consolideren Vlaamse rechtspersonen	ESR-beleidskredieten (k euro)
VEB	296.014
VREG	7.629
TOTAAL	303.643

Binnen het beleidsveld Omgeving & Natuur zijn er heel wat fondsen – zowel intern binnen het Ministerie als extern. Via deze fondsen worden voornamelijk eigen inkomsten geormerkt. Tabel 13 geeft een overzicht van deze fondsen en hun inkomsten.

Tabel 13: Ontvangsten diverse fondsen binnen Omgeving & Natuur

intern binnen Ministerie	AO k euro	TO k euro
Bossencompensatiefonds		8.046
Vernieuwingsfonds		4.200
Jachtfonds		1.988
Visserijfonds		1.340
Fonds Landinrichting en natuurlijke rijkdommen		1.855
Omgevingsfonds		470
Vlarelfonds		440
Fonds INBO		25
extern DAB's en te consolideren Vlaamse rechtspersonen	'Eigen' ont- vangsten	Toelagen (niet ESR)
DAB Minafonds		
Toelage dOMG		261.679
Afvalheffingen (geïnd door OVAM) + bijdrage Fost+	63.930	
Grondwaterheffing (geïnd door VMM)	28.081	
Afvalwaterheffing (geïnd door VMM)	39.310	
Dividend Aquafin	8.000	
Diverse (boetes mestbank, milieuboetes, diverse ontvangsten dOMG en ANB)	5.446	
Rubiconfonds		
Planbatenheffing (geïnd door Vlabel)		1.487
Toelage dOMG		15.000
DAB Grondfonds		
Planbatenheffing (geïnd door Vlabel)		1.370
Overtredingen VCRO (boetes, dwangsommen enz.)	2.335	
Eigen vermogen INBO		
Toelage		733
Verkoop niet duurzame goederen	2.348	
Diverse (subsidies, ontvangsten EU en federale overheid)	1.502	

Tabel 14 geeft de ontvangsten van het Energie- en Klimaatfonds.

Tabel 14: Ontvangsten Energie- en Klimaatfonds

Energiefonds	AO k euro	TO k euro
Energieheffing		139.000
Supercapregeling		4.000
Administratieve boetes ikv energieprestaties gebouwen		2.000
Boetes uit handhaving energiefraude		25
Heffing directe lijnen		200
TOTAAL		145.225
<hr/>		
Vlaams Klimaatfonds	AO k euro	TO k euro
Veilingopbrengsten ETS / klimaatprovisie		247.627

Tabellen 15, 16 en 17 bieden een gedetailleerd beeld van de ESR-uitgaven opgesplitst naar ISE, entiteit en ESR-typologie voor Omgeving & Natuur. Tabellen 18 en 19 geven gelijkaardige informatie voor Energie en Klimaat.

Tabel 15: Omgeving & Natuur – ESR-uitgaven per ISE en per entiteit (k euro)

entiteit ISE	dOMG	ANB	INBO	VMM	OVAM	VLM	INBO EV	Mina- raad	SARO	MINA- fonds	Rubicon	Grond- fonds	Grind- fonds	TOTAAL	%
Water	178	0	0	119.274	0	7.122	0	0	0	237.907	0	0	0	364.481	39,4
Ruimte en milieu	18.140	0	0	0	0	93.382	0	0	0	13.597	16.487	5.762	0	147.368	15,9
Natuur en biodiversiteit	0	18.377	2.143	0	0	24.622	3.923	0	0	97.781	0	0	0	146.846	15,9
Afval en Materialen	0	0	0	0	46.790	0	0	0	0	6.485	0	0	150	53.275	5,7
Bodem en ondergrond	2.347	0	0	0	38.207	0	0	0	0	3.518	0	0	0	44.222	4,8
Thema-overschrijdend	21.018	0	0	0	0	0	0	0	0	13.348	0	0	0	34.366	3,7
Plattelandsbeleid	0	0	0	0	0	711	0	0	0	3.241	0	0	0	3.952	0,4
Lucht	0	0	0	3.531	0	0	0	0	0	0	0	0	0	3.531	0,4
Apparaat	68.827	41.027	16.169	0	0	0	0	1.172	387	0	0	0	0	127.582	13,8
TOTAAL	110.510	59.404	18.312	122.805	84.997	125.837	3.923	1.172	387	375.877	16.487	5.762	150	925.623	100

Tabel 16: Omgeving & Natuur – ESR-uitgaven volgens typologie en per entiteit (k euro)

entiteit ESR	dOMG	ANB	INBO	VMM	OVAM	VLM	INBO EV	Mina- raad	SARO	MINA- fonds	Rubi- con	Grond- fonds	Grind- fonds	TOTAAL	%
Lonen en sociale lasten	62.668	37.572	14.252	66.483	29.806	52.135	3.293	952	309	0	0	0	0	267.470	28,9
Werkingskosten	19.206	6.726	3.610	32.509	18.610	13.230	500	190	78	27.493	0	5.762	90	128.004	13,8
Inkomensoverdrachten andere sectoren	6.979	1.751	0	56	3.083	10.808	0	0	0	150.980	0	0	0	173.657	18,8
Inkomensoverdrachten binnen overheid	2.803	0	0	917	0	207	0	0	0	3.234	0	0	0	7.161	0,8
Kapitaaloverdrachten andere sectoren	9.893	1.412	0	0	0	0	0	0	0	23.699	0	0	60	35.064	3,8
Kapitaaloverdrachten binnen overheid	2.653	5.319	0	1.001	0	0	0	0	0	122.810	16.487	0	0	148.270	16,0
Investeringen	6.308	6.624	450	21.839	33.498	49.457	130	30	0	47.661	0	0	0	165.997	17,9
TOTAAL	110.510	59.404	18.312	122.805	84.997	125.837	3.923	1.172	387	375.877	16.487	5.762	150	925.623	100

Tabel 17: Omgeving & Natuur – ESR uitgaven volgens typologie en per ISE (k euro)

ISE ESR	Water	Ruimte en Milieu	Natuur en biodiversiteit	Bodem en Ondergrond	Afval en Materialen	Themaoverschrijdend	Platte-landsbeleid	Lucht	Apparaat	TOTAAL
Lonen en sociale lasten	66.483	52.135	3.798	47	29.759	1.715	0	0	113.533	267.470
Werkingskosten	33.102	19.637	32.078	8.083	11.311	9.595	141	2.577	11.480	128.004
Inkomensoverdrachten andere sectoren	112.156	17.757	20.921	2.000	3.891	13.171	3.661	0	100	173.657
Inkomensoverdrachten binnen de overheid	917	2.079	0	0	0	4.015	150	0	0	7.161
Kapitaaloverdrachten andere sectoren	0	10.994	16.815	3.578	3.677	0	0	0	0	35.064
Kapitaaloverdrachten binnen de overheid	123.120	16.987	6.010	1.653	0	500	0	0	0	148.270
Investerings	28.703	27.779	67.224	28.861	4.637	5.370	0	954	2.469	165.997
TOTAAL	364.481	147.268	146.846	44.222	53.275	34.366	3.952	3.531	127.582	925.623

Tabel 18: Energie en Klimaat – ESR uitgaven volgens typologie en per instelling (k euro)

ESR	entiteit	dOMG	VEKA	VEB	VREG	TOTAAL	%	TOTAAL excl. VEB	% excl VEB
Lonen en sociale lasten		0	10.500	5.253	4.475	20.228	2,6	14.975	3,2
Werkingskosten		0	57.623	290.761	3.154	351.538	45,8	60.777	12,9
Inkomensoverdrachten andere sectoren		207	278.940	0	0	279.147	27,2	279.147	44,2
Inkomensoverdrachten binnen overheid		0	0	0	0	0	0	0	0
Kapitaaloverdrachten andere sectoren		0	187.335	0	0	187.335	24,4	187.335	39,7
Investeringen		0	80	0	0	80	0,0	80	0,0
TOTAAL		207	534.478	296.014	7.629	838.328	100	542.314	100

Tabel 19: Energie en Klimaat – ESR uitgaven volgens typologie en per ISE (k euro)

ESR	entiteit	Energie	Klimaat	Apparaat	TOTAAL	%	TOTAAL excl. VEB	% excl VEB
Lonen en sociale lasten		10.243	0	9.985	20.228	2,41	14.975	2,76
Werkingskosten		351.055	0	483	351.538	41,93	60.777	11,21
Inkomensoverdrachten andere sectoren		208.547	70.600	0	279.147	33,30	279.147	51,47
Inkomensoverdrachten binnen overheid		0	0	0	0	0	0	0
Kapitaaloverdrachten andere sectoren		10.000	177.335	0	187.335	22,35	187.335	34,54
Investerings		0	0	80	80	0,01	80	0,01
TOTAAL		579.845	247.935	10.548	838.328	100	542.314	100

2. Vlaamse Veerkracht

Onderstaand tabel bevat een overzicht van alle relanceprojecten met een link naar de beleidsvelden, Omgeving & Natuur, Energie en Klimaat. Sommige van deze projecten worden begrotingstechnisch via andere beleidsdomeinen of instellingen gefinancierd (o.a. MOW, LV, EWI of Vlaio).

Tabel 20: Overzicht relanceprojecten en stand van uitvoering derde monitoringmoment

Speerpunt Cluster	beleidsruimte (mio euro)	VAK	VEK	oorsprong middelen	
				EU	VV
Economie en samenleving verduurzamen	1 208,00	445,32	68,88	848,16	339,84
Renovatie gebouwenpatrimonium	417,00	215,13	17,44	293,00	124,00
VV001 Asbestpremie daken en buitenmuren niet residentieel met isolatie	30,00	0,34	0,34		30,00
VV002 Asbestpremie daken en buitenmuren residentieel met isolatie	12,00	0,07	0,07		12,00
VV003 Asbestpremie daken residentieel met isolatie	42,00	0,72	0,72		42,00
VV004 Circulaire economie - asbest (lokale besturen)	27,60	10,08	0,18		27,60
VV005 Circulaire economie - asbest (sectorprotocollen)	12,40	0,67			12,40
VV006 Financiering energieluik woningrenovatiepremie	180,00	180,00		180,00	
VV007 Flankerend beleid transitie oude elektrische verwarming en toekomstbestendig maken van het elektriciteitsnet	20,05	8,47	8,47	20,05	
VV008 EPC-labelpremie residentieel	25,35	0,19	0,19	25,35	
VV009 Renovaties sociale woningen versnellen (energetisch en asbest)	30,00	9,17	2,05	30,00	
VV011 VEB energie-efficiëntie Vlaamse overheid	20,00			20,00	
VV012 Verlenging en uitbreiding sloop- en heropbouwpremie	17,60	5,42	5,42	17,60	

Blue Deal		343,00	81,78	27,69	291,00	52,00
VV24	Groenblauwe infrastructuur - open ruimte	40,00	7,97	6,22	39,60	0,40
VV25	Blue Deal - onderzoek	6,00	1,47	0,10	6,00	
VV26	Blue Deal - MOW	35,00	25,66	0,27	33,90	1,10
VV27	Blue Deal - Economie	10,00	1,62		10,00	
VV28	Droogteresistente teelten	8,00	4,00	0,4		8,00
VV29	Groene investeringen op land- en tuinbouwbedrijven	10,00				10,00
VV30	Hergebruik restwater	10,00				10,00
VV31	Groenblauwe infrastructuur - bebouwde omgeving	20,00			20,00	
VV32	Innovatieve projecten circulair watergebruik en slimme meetnetten en datasystemen	45,00	8,61	5,62	43,30	1,70
VV33	Sensibilisering, opleiding en advisering	6,00				6,00
VV34	Vlaggenschipprojecten natuurgebaseerde oplossingen	23,00	2,46	0,66	19,00	4,00
VV35	Groenblauwe infrastructuur - waterlopen	30,00	9,20	0,22	4,80	5,20
VV36	Natte natuur	100,00	20,79	14,20	94,40	5,60
Waterstofonderzoek		125,00			125,00	
VV047	Waterstofonderzoek	125,00			125,00	
Vergroening weginfrastructuur		120,00	98,98	0,12	29,46	90,54
VV048	Investering LED-verlichting gewestwegen	90,00	84,50			90,00
VV049	Versnelde uitrol laadinfrastructuur	30,00	14,48	0,12	29,46	0,54

Verbetering en verduurzaming ruimtelijke ordening		98,00	34,12	23,22	24,70	73,30
VW100	Achterstand bij subsidies tegen leegstand verminderen	15,00	7,50	2,18		15,00
VW101	Inhaalbeweging vernieuwing bedrijventerreinen	10,00				10,00
VW102	Investeren in kernversterking via projectoproepen	25,00	3,62	0,44		25,00
VW103	Lantis - PFOS vervuiling	23,00	23,00	20,60		23,00
VW105	Ontsnippen van Vlaams landschap	25,00			24,70	0,30
Uitbouwen Circulaire Economie		55,00	3,86	0,40	55,00	
VW123	Circulair bouwen	10,00	2,26	0,35	10,00	
VW124	Circulaire maakindustrie	15,00	1,60	0,05	15,00	
VW125	Circulaire economie - recyclagehub	30,00			30,00	
Investeren in groene warmte		50,00	11,45	0,01		
VW126	Call groene warmte	50,00	11,45	0,01	50,00	
Vlaanderen digitaal transformeren		14,40	7,00	5,28	9,00	5,40
Digitalisering Vlaamse overheid		14,40	7,00	5,28	9,00	5,40
VW59	Digitalisering assetmanagement Aquafin	9,00	4,50	4,50	9,00	
VW63	Omgevingsloket - digitalisering inzage-loket en omgevingscheck	1,00	1,00	0,43		1,00
VW70	MATIS - Vlaams materialeninformatiesysteem	1,95	0,75			1,95
VW75	VLM - MAP6 en datawarehouse	2,45	0,75	0,35		2,45